

Faunabeheerplan

Ree 2020-2024

Opgesteld door:

- Natuurlijk! Fauna-advies
Ing. C.F. Schoon Bsc
- Boerema & van den Brink B.V.
Mr. Drs. L. Boerema
- FBE Fryslân

Financieel mogelijk gemaakt door de Provincie Fryslân

Vastgesteld door het bestuur van de FBE Fryslân op 11-2-2020

Inhoud

Faunabeheerplan Ree 2020-2024	1
1. Kaders voor reebeheer per 2020.....	5
1.1 Het ree en de wet.....	5
1.2 Verzoek Gedeputeerde Staten aan de Faunabeheereenheid	5
1.3 De beleidsnotitie Bescherming en Beheer Ree Fryslân	5
2. Ecologie, verspreiding en aantalsontwikkeling van het ree	7
2.1 Gedrag en aanrijdingen	7
2.2 verspreiding en aantalsontwikkeling in Fryslân.....	8
2.3 Staat van instandhouding van het ree in Fryslân.....	10
De populatiegrootte van het ree in Fryslân	10
Het natuurlijk verspreidingsgebied van het ree in Fryslân	11
De habitat van het ree in Fryslân	11
Conclusie	11
3. Preventieve maatregelen.....	12
3.1 Maatregelen gericht op preventie	12
Hekken of rasters.....	12
Reflectoren en wildspiegels	12
Geurschermen	13
Akoestische middelen.....	13
Verlagen van de maximumsnelheid	13
Verlagen van de dichtheid	13
3.2 Verhogen van de aandacht van de weggebruiker	13
Vegetatiebeheer van de wegbermen	13
Bebording	14
Actieve signalering van de snelheid	14
Actieve wildwaarschuwingssystemen	14
3.3 Verhogen van het publieke bewustzijn	14
Voorlichting	15
Hotspot markering.....	15
3.4 De rol van de FBE en preventieve maatregelen	15
4. Relatie dichtheid versus aanrijdingen.....	15
5. Beheer in de periode 2014 - 2019	18
5.1 Afschot.....	18
5.2 Draagkracht versus aanrijdingen	18
5.3 Valwildregeling.....	19

5.4	Reebeheer Terschelling en Ameland.....	19
6.	Beheer in de periode 2020 – 2024	19
6.1	Invulling van het provinciale beleid	19
6.2	Werkgebieden.....	20
6.3	Werkplannen.....	20
6.4	Werkgebiedscoördinator	21
6.5	Lerend beheren	22
6.6	Beheerjaar, afschotperiode en -tijden en wildmerken	22
6.7	Uitvoering van het afschot	23
7.	Monitoring en rapportage	23
7.1	Trendtelling.....	23
7.2	Jaarlijkse rapportage	23
7.3	Maandelijkse rapportage.....	24
8.	Ontheffing	24
BIJLAGE 1.	Juridisch kader	26
	De Wet natuurbescherming.....	26
	Verboden ten aanzien van het ree	26
	Afwijkingsgronden	26
	Extra eisen bij de inzet populatiebeheer	27
	Handel, vervoer en uitzetten van reeën	27
	Het faunabeheerplan.....	28
	De Wet natuurbescherming (Wnb)	28
	De Verordening Wet natuurbescherming Fryslân 2017	28
BIJLAGE 2.	Verzoek Gedeputeerde Staten aan de Faunabeheereenheid	30
BIJLAGE 3.	Beleidsnotitie bescherming en beheer ree Fryslân	32
BIJLAGE 4.	Statistische onderbouwing	37
	Resultaten trendtest voor tijdreeksen (Mann-Kendal trendtest).....	37
	Het significantie-niveau of p-waarde	38
BIJLAGE 5.	Werkgebieden reebeheer.....	39
BIJLAGE 6.	Taakomschrijving werkgebiedscoördinator	42
BIJLAGE 7.	Bronnen	43
BIJLAGE 8.	Valwildregeling.....	45

1. Kaders voor reebeheer per 2020

1.1 Het ree en de wet

Het ree is, evenals de meeste van de andere van nature inheemse Nederlandse zoogdieren, een beschermde diersoort. Deze bescherming is geregeld in de Wet natuurbescherming, zie bijlage 1. De Wnb kent daartoe een drietal beschermingsregimes: die voor vogels, die voor soorten uit de Habitatrichtlijn en die voor de overige soorten. Het ree valt onder het beschermingsregime van de overige soorten. Het bevoegd gezag kan onder voorwaarden afwijken van het beschermingsregime middels ontheffing, vrijstelling of opdracht. Dat kan het echter niet vrijblijvend; alleen in het kader van een bij wet genoemd belang is afwijking van het beschermingsregime mogelijk. Deze wettelijke belangen zijn opgenomen in de wet. Pas als er geen ander redelijk alternatief mogelijk is om de wettelijke belangen te borgen, is afschot mogelijk.

1.2 Verzoek Gedeputeerde Staten aan de Faunabeheereenheid

In haar brief van 20 juni 2019 aan de FBE Fryslân is door de provincie Fryslân aangegeven hoe per 1 januari 2020 invulling moet worden gegeven aan beheer en schadebestrijding voor het ree, zie bijlage 2. Gedeputeerde Staten hebben het beleid ten aanzien van het reebeheer in Fryslân aangepast en aangegeven dat dit nieuwe beleid te zijner tijd zal worden overgenomen in de nota Uitvoering Beheer en Schadebestrijding. De Faunabeheereenheid Fryslân is middels bovengenoemde brief verzocht het reebeheer in het Faunabeheerplan Fryslân aan te passen en te baseren op dit nieuwe beleidskader.

1.3 De beleidsnotitie Bescherming en Beheer Ree Fryslân

De kern van het beleidskader is dat de provincie het afschot van het ree alleen nog baseert op een maximaal aantal toegestane aanrijdingen per jaar, zie bijlage 3. Voor het Friese vasteland wordt dit aantal gesteld op maximaal 500 aanrijdingen, voor Terschelling op maximaal 5 aanrijdingen en voor Ameland op maximaal 10 aanrijdingen per jaar.

Gezien de beperkte schade die reeën veroorzaken aan wettelijke belangen anders dan de verkeersveiligheid is er voor de provincie Fryslân geen grond om afschot van reeën te baseren op schade aan andere belangen dan de verkeersveiligheid. Verder blijkt uit cijfers van de FBE dat het aantal reeën in Fryslân zeer waarschijnlijk hoger ligt dan de in de beheerperiode 2014-2019 beleidsmatig vastgestelde doelstand van 6.146 reeën.

Het aantal reeën dat jaarlijks geschoten mocht worden (1.234 stuks) heeft niet geleid tot het beperken van de reeënpopulatie tot voornoemde doelstand. Eveneens constateert de provincie Fryslân dat, met uitzondering van het aantal aanrijdingen met reeën, er geen wettelijke belangen in het geding zijn gekomen door het gegroeide aantal reeën in Fryslân. Hieruit concludeert de provincie Fryslân dat er feitelijk geen grond is voor het beleidsmatig vastleggen van de reeënpopulatie op een gefixeerd aantal.

Met het maximeren van het aantal aanrijdingen op genoemde aantallen per jaar gaat de provincie Fryslân ervan uit dat daarmee ook de schade aan de overige wettelijke belangen voldoende wordt beperkt en dat de gezondheid van het ree in Fryslân niet in gevaar komt.

De door GS vastgestelde Beleidsnotitie bescherming en beheer ree Fryslân is gebaseerd op een aantal uitgangspunten:

1. de gunstige staat van instandhouding van het ree is niet in gevaar, en
2. vóórdat tot afschot kan worden overgegaan is het noodzakelijk om eerst te onderzoeken of met preventieve maatregelen schade aan de verkeersveiligheid door het ree kan worden voorkomen.

Bij de uitvoering van dit nieuwe beleid geldt voor de provincie Fryslân een drietal uitgangspunten:

1. Primair moet worden ingezet op preventieve maatregelen,
2. de uitvoering van eventueel afschot dient zich in eerste instantie te richten op die plaatsen waar de meeste aanrijdingen plaatsvinden en
3. daarnaast blijft het mogelijk om reeën te schieten ter voorkoming of bestrijding van onnodig lijden van zieke of gebrekkige dieren.

Zowel het treffen van preventieve maatregelen als populatiebeheer om het aantal aanrijdingen te verminderen dient in de eerste plaats te gebeuren rondom de locaties waar deze aanrijdingen het meest frequent plaatsvinden (hotspots). Daarbij kan afschot worden uitgevoerd om ook op langere termijn te zorgen dat het aantal aanrijdingen onder de hiervoor genoemde aantallen per jaar blijft. Ook hierbij dient het accent te liggen op afschot op locaties waar de meeste aanrijdingen plaatsvinden.

Samengevat betekent dit dat de provincie ernaar streeft om daar waar zich geen problemen met aanrijdingen voordoen dit zo te houden, en daar waar deze problemen zich wel voordoen deze aan te pakken. Dit laatste betekent dat het accent op het voorkómen van aanrijdingen moet liggen op de hotspots, maar dat het afschot ook daarbuiten kan plaatsvinden als dat naar oordeel van de FBE nodig is om het doel te bereiken.

2. Ecologie, verspreiding en aantalsontwikkeling van het ree

2.1 Gedrag en aanrijdingen

Het ree is het kleinste van de drie inheemse hertachtigen in Nederland en komt in heel Nederland voor. De soort behoort qua voedselstrategie tot de zogenoemde “concentrate selectors” en is afhankelijk van hoogwaardig eiwitrijk voedsel. Dit heeft tot gevolg dat het gedrag vanwege het ontbreken van hoogwaardig voedsel ‘s winters anders is dan ‘s zomers. De winterperiode kenmerkt zich door het zich goeddeels rustig houden en sparen van energie, de zomer wordt gekenmerkt door territoriaal gedrag en een grotere mate van activiteit. Het ree is qua activiteiten sterk gebonden aan schemerperiodes.

Bij het ree is er gedurende het jaar een tweetoppig activiteitspatroon te zien: in de periodes maart-mei en september-december zijn de reeën actiever dan in de andere periodes. In maart-april zijn de bokken actiever, omdat jonge mannetjes dan uit de territoria worden gejaagd. In september-december is er extra activiteit om extra voedsel voor de winter op te nemen (Ellenberg; 1978, Wolf; 2013). Deze relatie wordt ook gevonden bij het aantal aanrijdingen met reeën in Fryslân (fig. 1).

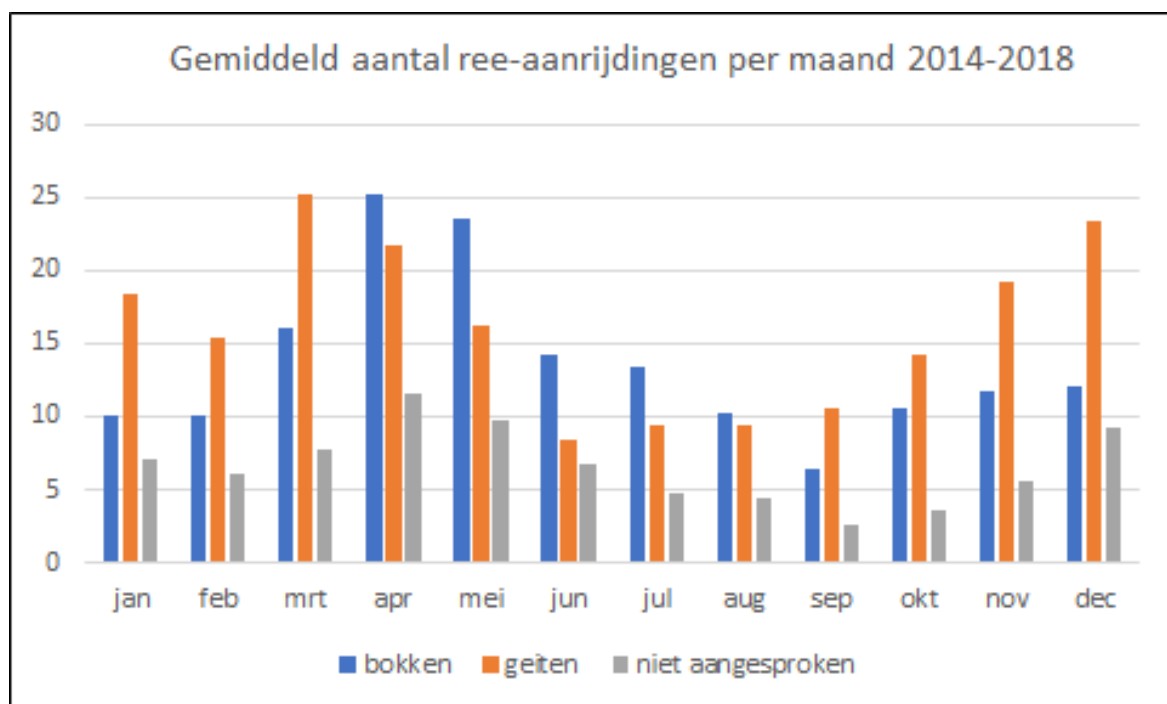

Fig. 1: Gemiddeld aantal aanrijdingen per maand voor de periode 2014 -2018 (Bron: FBE Fryslân)

De bronst verloopt in de maanden juli-augustus, waarbij de geit eenmaal een eisprong krijgt en bevrucht moet worden. Na de bevruchting gaat de embryonale kiem tot half december in een ontwikkelingsrust (diapauze); na half december nestelt deze zich in het baarmoederslijmvlies en komt de ontwikkeling tot kalf op gang. Smalreeën (vrouwelijke dieren van één jaar oud) krijgen één kalf, oudere geiten normaliter twee kalveren. De zettijd

(de periode waarin de kalveren worden geboren) ligt in mei en verloopt sterk gesynchroniseerd.

De relatief kleine maag maakt dat het ree met grote regelmaat moet eten: per etmaal wordt er gemiddeld 9 tot 11 maal gefoerageerd. Reeën bouwen in vergelijking met de andere hertachtigen weinig vetreserves op, zodat ze ook in periodes van schaarste (winter) afhankelijk blijven van kwalitatief hoogwaardig voedsel.

2.2 verspreiding en aantalsontwikkeling in Fryslân

Het ree komt in heel Fryslân voor, zie figuur 2 (Bron: Nederlandse Databank Flora en Fauna, NDFD). Op Terschelling is het ree door de mens geïntroduceerd. Dit eiland is een gesloten leefgebied, er kan geen migratie plaatsvinden met andere gebieden. De reeën op Ameland kunnen op eigen kracht het eiland bereiken.

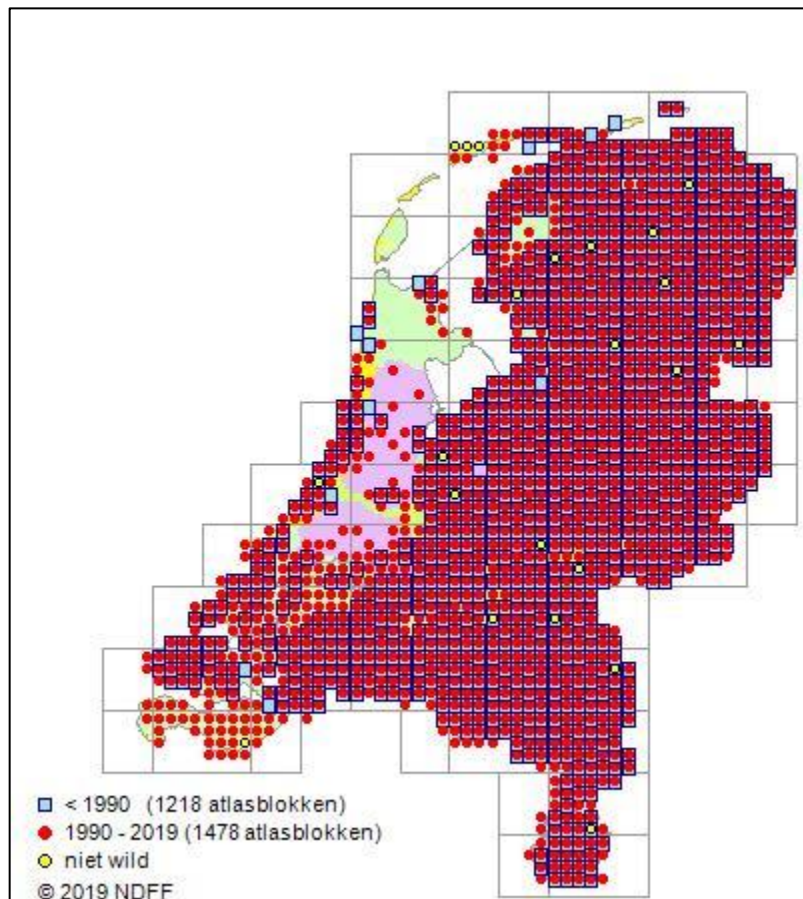

Fig. 2: Verspreiding van het ree in Nederland (Bron: NDFD)

De trend in Nederland is stabiel tot toenemend en verkeert in een gunstige staat van instandhouding. De aantallen reeën in Nederland maken dat afschot geen negatieve invloed zal hebben op de gunstige staat van instandhouding van het ree; noch in Nederland in het algemeen, noch in Fryslân in het bijzonder.

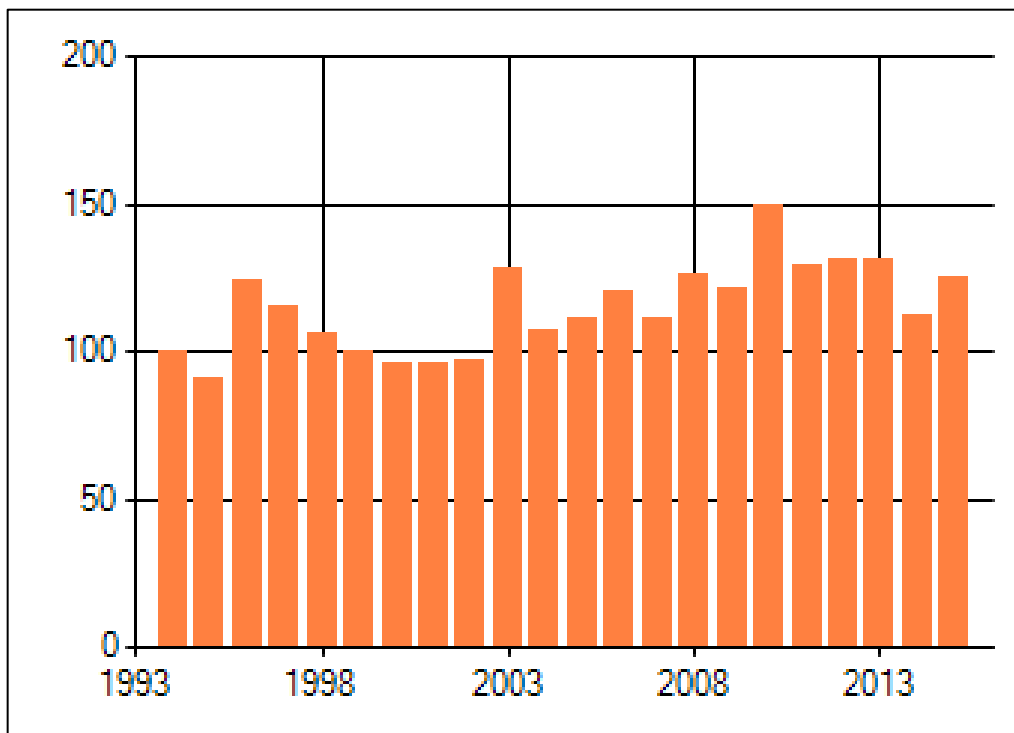

Fig. 3: de trendmatige ontwikkeling van het ree in Nederland (Bron: NDFF). Recentere gegevens voor deze trend zijn (nog) niet opgenomen door de NDFF.

Voor Friesland geldt voor de periode 2000-2018 een statistisch positieve trend¹, zie bijlage 4; de populatie is groeiend. Deze groei heeft doorgezet ondanks het jaarlijkse toegekende afschot van 1.234 stuks reeën in het werkgebied van de faunabeheereenheid Fryslân.

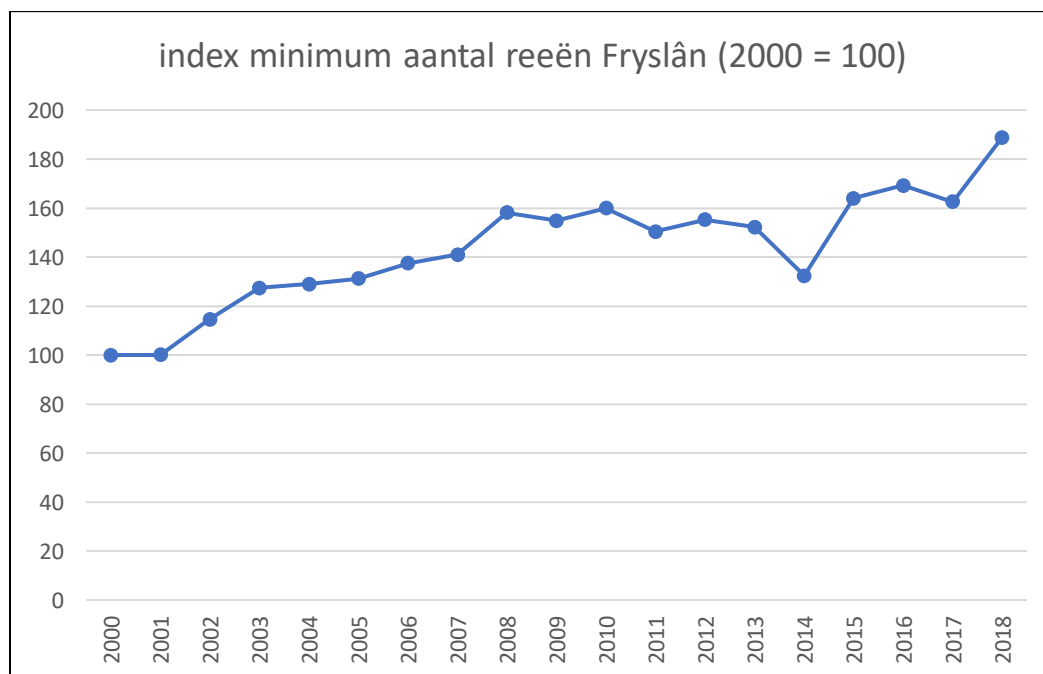

Fig. 4: de trendmatige ontwikkeling van het ree in Fryslân (Bron: FBE Fryslân)

¹ De tijdreeks is getest met de Mann-Kendal trendtest. Zie ook bijlage 4 voor de testresultaten.

2.3 Staat van instandhouding van het ree in Fryslân

De gunstige staat van instandhouding (gvi) wordt in de Wnb als volgt omschreven (art. 1.1 lid 1 Wnb):

Voor de staat van instandhouding van een soort geldt dat:

- a. uit populatie-dynamische gegevens blijkt dat de betrokken soort nog steeds een levensvatbare component is van de natuurlijke habitat waarin hij voorkomt, en dat vermoedelijk op lange termijn zal blijven, en*
- b. het natuurlijke verspreidingsgebied van die soort niet kleiner wordt of binnen afzienbare tijd lijkt te worden, en*
- c. er een voldoende groot habitat bestaat en waarschijnlijk zal blijven bestaan om de populatie van die soort op lange termijn in stand te houden.*

De bepaling of de soort in een gunstige staat van instandhouding verkeert en zal blijven valt dus in een drietal componenten uiteen:

1. de populatiegrootte,
2. het natuurlijk verspreidingsgebied, en
3. de habitat.

De populatiegrootte van het ree in Fryslân

Er is een toenemende bewustwording van het feit dat ingrepen in dierpopulaties effecten kunnen hebben op de gunstige staat van instandhouding van de beoogde doelsoort. Met name het veld van de populatiegenetica speelt daar een steeds duidelijker rol in. Populaties worden bij het kleiner worden ten gevolge van genetische-, milieu- en demografische toevalligheidsprocessen gevoeliger voor uitsterven². Om de gunstige staat van instandhouding te kunnen borgen is een bepaalde populatiegrootte nodig die de invloeden van deze toevalligheidsprocessen kan weerstaan.

De gunstige staat van instandhouding is in dit faunabeheerplan gedefinieerd als die populatiegrootte waarbij de kans op uitsterven in 100 jaar kleiner is dan 5%. In een dergelijke situatie wordt de populatie geacht in een gunstige staat van instandhouding te verkeren. Deze definitie is ook door Wageningen Environmental Research (Alterra) gehanteerd en geaccepteerd in onderzoek aan de damherten op de Haringvreter (Alterra; 2017). De door Ottburg en Van Swaay (2014) gehanteerde vuistregel voor de populatiegrootte van een soort die in een gunstige staat van instandhouding verkeert is dat deze minimaal 1000 individuen moet bedragen.

De minimaal aanwezige populatie reeën in Fryslân bedroeg in 2018 (telling maart/april) minimaal 7.156 dieren, waarbij nog steeds sprake was van een oplopende trend. De populatiegrootte en de populatietrend laten de conclusie toe deze als gunstig te beoordelen.

² Shaffer, M.L. (1981). Minimum Population Sizes for species conservation. *Bioscience* 31(2): 131-34.

Het natuurlijk verspreidingsgebied van het ree in Fryslân

Het ree komt in Fryslân in nagenoeg de hele provincie voor (zie 2.2) en het verspreidingsgebied kan derhalve als gunstig worden beschouwd.

De habitat van het ree in Fryslân

Alle landschappelijke condities en de daaruit vloeiende voedselcondities zijn voor deze soort ruimschoots aanwezig en toereikend. In de nabije toekomst worden er geen landschappelijke veranderingen verwacht die dat teniet zouden kunnen doen. Ook hier geldt dat deze component als gunstig mag worden geclassificeerd.

Conclusie

De huidige stand van zaken en die van de komende beheerperiode rechtvaardigen de conclusie dat de staat van instandhouding zich op een hoog niveau zal handhaven. Er is derhalve geen reden om aan te nemen dat de gunstige staat van instandhouding negatief zal worden aangetast; ook niet door een beheer middels gereguleerd afschot.

3. Preventieve maatregelen

Om aanrijdingen met in het wild levende dieren te voorkomen zijn tal van oplossingen bedacht. Geen van alle biedt echter een waterdichte oplossing. In onderstaand overzicht staan alle voor dit onderzoek relevante maatregelen die in de literatuur worden genoemd.

Kern van de beoordeling van deze maatregelen is om te bezien of inzet van deze maatregelen voldoende effectief kan zijn om de verkeersveiligheid zodanig te borgen dat afschot kan worden voorkomen of beperkt. Door Ruiter, 2019³ is onderzoek gedaan naar maatregelen om aanrijdingen met wild op provinciale wegen in Fryslân zoveel mogelijk te voorkomen. De genoemde maatregelen zijn naar doel in te delen in een drietal soort maatregelen:

1. Maatregelen gericht op preventie
2. Verhogen van de aandacht van de weggebruiker
3. Verhogen van de bewustwording bij het publiek.

3.1 Maatregelen gericht op preventie

Preventieve maatregelen zijn erop gericht om zoveel als mogelijk te voorkomen dat dieren op plekken terechtkomen waar ze niet gewenst zijn. De meest genoemde maatregelen zijn hekwerken, het aanbrengen van reflectoren of wildspiegels, het aanbrengen van geurschermen, de inzet van akoestische en/of visuele middelen, en het verlagen van de dichtheid.

Hekken of rasters

Het oprichten van rasters is in de praktijk de meest toegepaste methode om de aanwezigheid van wilde dieren en daaruit voortvloeiende problemen te voorkomen. De hoogte van het hekwerk en de maasgrootte van het gaas zijn daarbij belangrijk en afhankelijk van het soort dier waar het hek voor wordt aangelegd. Hekwerken die alleen een barrièrewerking bewerkstelligen zijn soms niet gewenst⁴ omdat ze kunnen resulteren in:

- doorbraakpogingen door het hekwerk door de dieren,
- versnippering van het landschap en aantasting van openheid,
- isolatie van voorheen aaneengesloten populaties, en
- barrièrewerking voor andere diersoorten dan het ree.

Reflectoren en wildspiegels

De aanwezigheid van reflectoren en wildspiegels (hierna: reflectoren) is niet bedoeld om oversteken door wilde dieren te voorkomen, maar om het oversteken plaats te laten vinden op momenten dat er geen verkeer op de weg aanwezig is. De reflectoren zijn ontworpen om

³ Ruiter, S.A.L.M.; Onderzoek naar maatregelen om aanrijdingen met wild op provinciale wegen in Fryslân zoveel mogelijk te voorkomen. Provincie Fryslân, 2019.

⁴ AbRvS, 22 april 2015, 201404931/1/A4: *“Voorts is de Afdeling van oordeel dat het de grenzen van redelijke wetsuitleg niet te buiten gaat, indien bij de beoordeling of geen andere bevredigende oplossing bestaat ook wordt betrokken de effectiviteit van een mogelijke andere oplossing en de nadelige effecten daarvan op andere beschermde soorten en op landschap en milieu.”*

de dieren vroegtijdig voor aankomend verkeer te waarschuwen. Omdat deze vorm van preventie relatief goedkoop is (de goedkoopste van alle maatregelen) worden reflectoren veelvuldig toegepast. Nadeel is dat ze per definitie alleen in het donker effectief kunnen zijn, en alleen functioneel op wegen waar sprake is van een lage verkeersintensiteit. Bij drukke wegen treedt gewenning op of nemen dieren na lange tijd van aarzelen uiteindelijk toch het risico om over te steken. Het merendeel van de onderzoeken naar de werking van reflectoren toont weinig tot geen lange-termijn effect in de vorm van een structurele vermindering van het aantal aanrijdingen⁵. Reflectoren zijn gevoelig voor scheefstand en vernieling en dienen voor een goede werking eigenlijk wekelijks schoongemaakt te worden.

Geurschermen

Het beoogde effect van geurschermen is gebaseerd op het feit dat dieren niet in de buurt van gebieden durven te komen als daar de geur van predatoren en/of de mens hangt. De onderzoeken die gedaan zijn met betrekking tot de effectiviteit van geurschermen op het aantal aanrijdingen met wilde dieren zijn echter niet coherent of spreken elkaar zelfs tegen.⁶

7

Akoestische middelen

Buiten Nederland worden apparaatjes op de markt gebracht die bevestigd moeten worden op de auto of op reflectorpaaltjes en die, door het hoogfrequente geluid dat ze produceren, aanrijdingen moeten voorkomen. Tot op heden is daar echter geen bewijs voor gevonden.

Verlagen van de maximumsnelheid

Afwaarderen van het snelheidsregime tot lager dan 80 kilometer per uur is een effectief gebleken methode om aanrijdingen met grote hoefdieren te voorkomen.

Verlagen van de dichtheid

Voor de Veluwe heeft Alterra⁸ een relatie aangetoond tussen de aanwezige dichtheid van dieren en het aantal aanrijdingen met die diersoort; een soortgelijke relatie is gevonden voor de provincie Utrecht⁹. Verlaging van de dichtheid in combinatie met andere preventieve maatregelen¹⁰ zou derhalve het aantal aanrijdingen verlagen.

3.2 Verhogen van de aandacht van de weggebruiker

Vegetatiebeheer van de wegbermen

Een aangepast beheer van de bermvegetatie gericht op een betere zichtbaarheid van het dier (waaronder ook het verwijderen van bos en/of struweel) kan resulteren in:

⁵ Molenaar, J.G. de, 1998

⁶ Lutz, W., 2005

⁷ Huijser et al, 2008

⁸ Groot Bruinderink, G.; 2009; Alterra

⁹ Schoon, C.F.; 2011; Terra Salica

¹⁰ Langbein, J., et al; 2011

- Een betere bewustwording van de weggebruiker ten aanzien van het gevaar van aanrijdingen,
- Onaangetrokken maken van de habitat voor het betreffende dier,
- Een betere zichtbaarheid voor de bestuurder van dieren in de wegberm en
- Een betere zichtbaarheid van het tegemoetkomende verkeer voor het dier.

Bovendien kan het verwijderen van dekking op de wegbermen voorkomen dat überhaupt dieren naar de wegberm komen. De planning van dit beheer is echter cruciaal omdat na het maaien van grazige vegetaties en/of het afzetten van houtige gewassen een ideaal voedselbiotoop kan ontstaan voor dieren. Verkeerd gepland kan deze maatregel dan zelfs contraproductief werken. Daarnaast geldt dat het verwijderen van beplanting ook kan leiden tot ernstige en ontoelaatbare aantasting van het landschap¹¹.

Bebording

Bebording is gericht op het attenderen van de weggebruiker op de aanwezigheid van een gevaarlijke situatie. Zulke bebording lijkt echter alleen effectief op die plekken waar daadwerkelijk sprake is van regelmatig oversteken door wild. Het neerzetten van bebording op plekken waar nooit wat gebeurt werkt gewenning bij de weggebruiker in de hand, waarna deze het bord gaat negeren^{12 13}. Het neerzetten van bebording als algemene maatregel langs een weg is daarom weinig effectief. Bovendien zijn er geen studies bekend waarbij sprake is van een lange-termijn effect op het aantal aanrijdingen; automobilisten (b)lijken snel te wennen aan dergelijke bebording. Zeker als die bebording als algemene maatregel regelmatig verdeeld langs de weg worden geplaatst.

Actieve signalering van de snelheid

Hiermee wordt bedoeld dat bebording slechts wordt getoond als door de weggebruiker een bepaalde vooraf ingestelde snelheid wordt overschreden. Dergelijke signalering wordt in Nederland veelal in de vorm van matrixborden uitgevoerd en gebruikt om de bestuurder bewust te maken van de snelheid die op dat moment wordt gereden.

Actieve wildwaarschuwingssystemen

In het geval van actieve wildwaarschuwingssystemen wordt de weggebruiker alleen geattendeerd op een gevaarlijke situatie als er daadwerkelijk ook wild in de wegbermen staat. Het dier wordt gedetecteerd door middel van een zender die een signaal naar een ontvanger verstuurd, waarna bij onderbreking van dit signaal het waarschuwingssysteem wordt geactiveerd. De reikwijdte van de zender bedraagt 50 – 200 meter. Deze wildwaarschuwingssystemen vereisen wel een zorgvuldige installatie en afstelling om foutieve meldingen te voorkomen. Uit onderzoek is gebleken dat het aantal aanrijdingen met wilde dieren flink (gemiddeld 87%¹⁴) af kan nemen.

3.3 Verhogen van het publieke bewustzijn

¹¹ AbRvS, 22 april 2015, 201404931/1/A4, reeën Limburg

¹² Hennequin, B., 2005

¹³ Noordzij, P.C. en M.P. Hagenzieker, 1996

¹⁴ Huijser et al, 2008

Voorlichting

Vaak is het stedelijke publiek zich niet bewust van de aanwezigheid van grote wilde dieren in het Nederlandse landschap. Gerichte voorlichting hierover kan de weggebruiker al attenderen op het feit dat aanrijdingen met wilde dieren verstrekende gevolgen kunnen hebben en verre van denkbeeldig zijn.

Hotspot markering

Hotspot markering betreft het op locatie kenbaar maken van de hoeveelheid ongevallen die daar al is voorgevallen. Deze vorm van bewustmaken wordt her en der ook nu al toegepast op wegen waar veel ongevallen gebeuren, waaronder ter voorkoming van ongevallen met grote wilde (hoef)dieren op sommige wegen in de provincie Gelderland.

3.4 De rol van de FBE en preventieve maatregelen

De FBE heeft geen verantwoordelijkheden of beslissingsbevoegdheden ten aanzien van de inzet van de in het vorige hoofdstuk genoemde mitigerende maatregelen, met uitzondering van verlaging van de populatiedichtheid middels afschot. De primaire verantwoordelijkheid ligt voor alle andere genoemde maatregelen bij de wegbeheerder van het betreffende weggedeelte: Rijkswaterstaat, Provinciale Waterstaat of gemeente. De FBE heeft in deze slechts een adviserende rol.

De FBE zal over de (on)mogelijkheden en de noodzaak van toepassing van bovengenoemde maatregelen in overleg treden met de primair verantwoordelijken. Dit zal gebeuren in de vorm van een nader op te richten werkgroep uit de FBE, provincie en wegbeheerders, en in samenhang met de door de WBE's te leveren werkplannen.

4. Relatie dichtheid versus aanrijdingen

In Nederland is op provinciaal niveau een tweetal onderzoeken (Gelderland en Utrecht) gedaan naar het vóórkomen van aanrijdingen met reeën op het wegennet^{15 16}. In beide onderzoeken wordt geconcludeerd dat er een statistisch significant verband bestaat tussen de aanwezigheid van het aantal dieren en vóórkomen van aanrijdingen met die dieren.

Daarnaast is er heel veel onderzoek buiten Nederland (zowel binnen als buiten Europa) dat wijst op dezelfde relatie tussen dichtheden en de kans op een wildaanrijding^{17 18 19 20 21 22 23}.

¹⁵ Groot Bruinderink, G.W.T.A., 2009

¹⁶ Schoon, C.F., 2010

¹⁷ Putman, Professor R.J., et al; 2004

¹⁸ Putman, R.J.; et al; 1997

¹⁹ Langbein, J., et al; 2011

²⁰ Schwabe, K.A., et al; 2002

²¹ Holthorn, T., et al; 2012

²² Myers, W.L., et al; 2008

²³ Seiler, A.; 2005

Ook de Raad van State heeft in eerdere uitspraken aangegeven dat de provincie uit mag gaan van het feit dat er een relatie bestaat tussen de dichtheid aan dieren en de kans op aanrijdingen²⁴.

Onderstaand de meetreeks voor het aantal aangereeden reeën in Fryslân voor de periode 2000 – 2018.

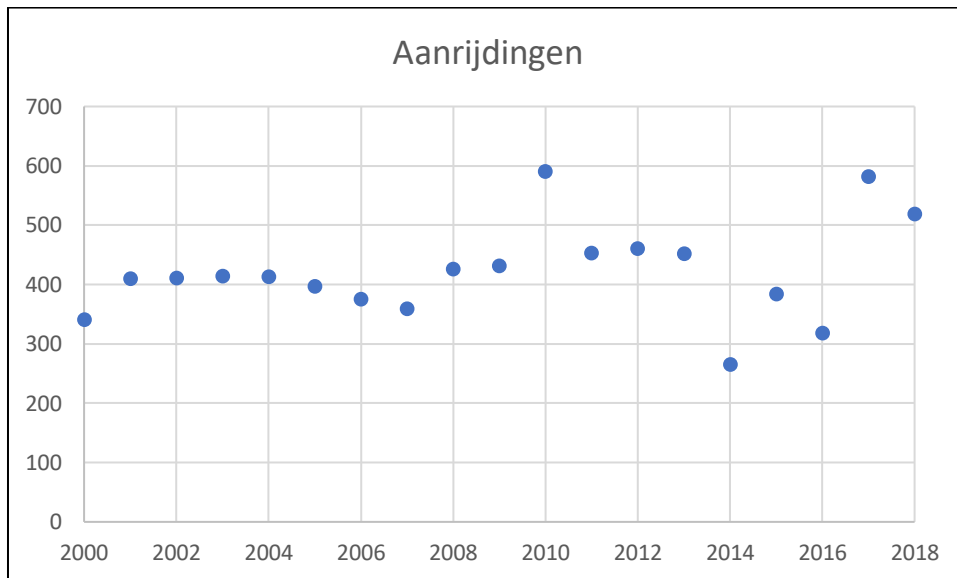

Fig. 5: de ontwikkeling van het aantal aanrijdingen in Fryslân (Bron: FBE Fryslân)

Voor Fryslân lijkt het aantal aanrijdingen te stijgen, maar dat dit kan statistisch nog niet worden hard gemaakt, zie bijlage 4.

Figuur 6 geeft de relatie weer tussen het aantal aanrijdingen (I) en het aantal minimaal aanwezige dieren (N) in Fryslân. Statistisch blijkt dat er ook in Fryslân een relatie bestaat tussen het aantal aanwezige reeën en het aantal aanrijdingen, zie bijlage 4.

²⁴ ECLI:NL:RVS:2015:1717 en ECLI:NL:RVS:2015:1256

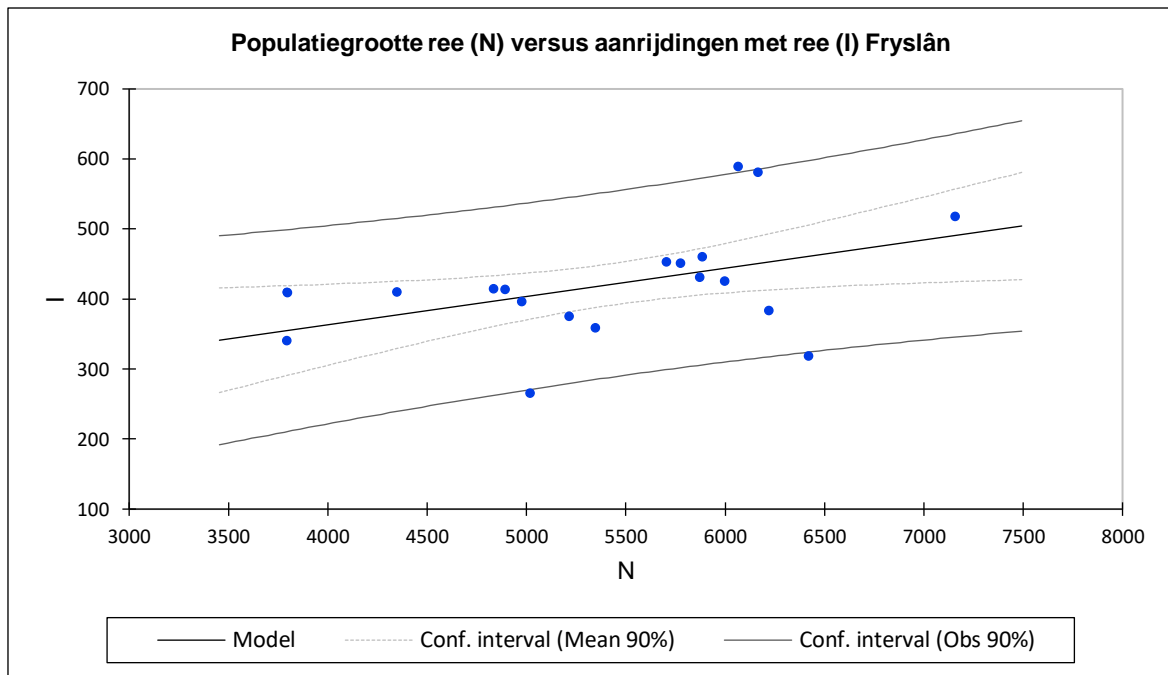

Fig. 6: de relatie tussen het aantal aanrijdingen en de minimaal aanwezige populatiegrootte in Fryslân.

In figuur 7 staat de ruimtelijk verdeling van de geregistreerde aanrijdingen met reeën in de provincie Fryslân voor het jaar 2018 gevisualiseerd.

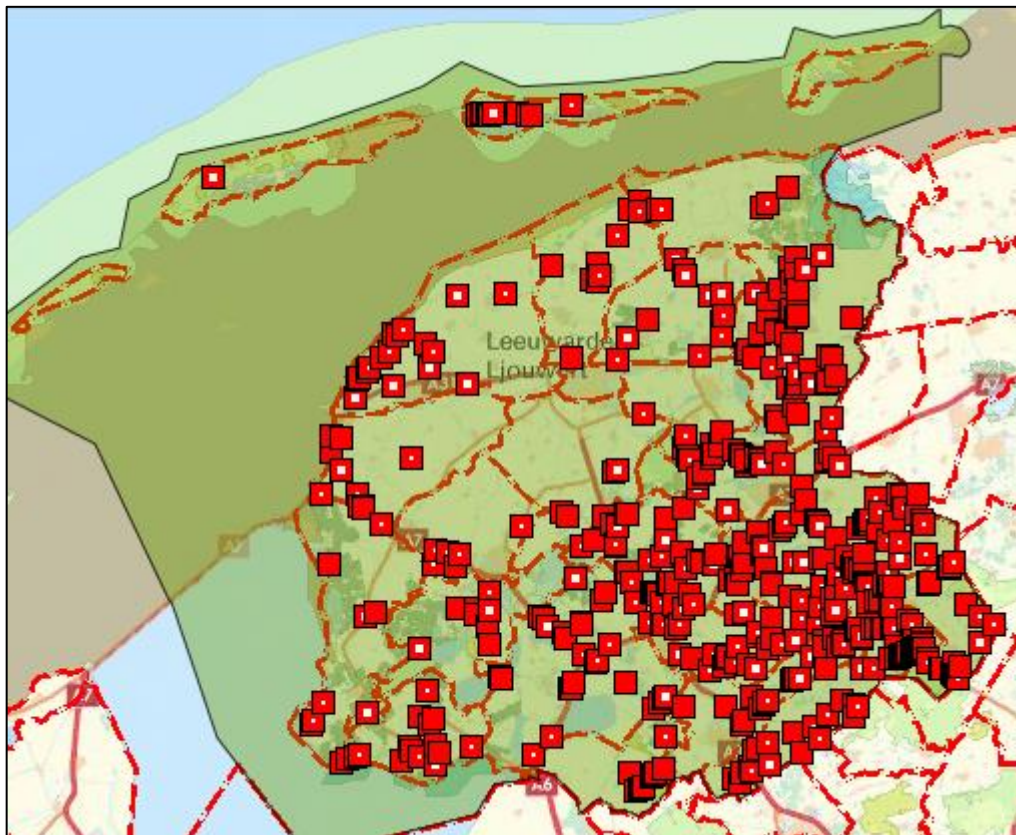

Fig. 7: de ruimtelijk verdeling van de geregistreerde aanrijding met reeën in 2018 (Bron: FBE Fryslân)

5. Beheer in de periode 2014 - 2019

5.1 Afschot

In de zes jaren 2014 t/m 2019 zijn in totaal 6.286 stuks reeën geschoten, welke volgens figuur 8 verdeeld waren over deze jaren. Dit afschot heeft niet geleid tot een stabilisatie of krimp van de populatie.

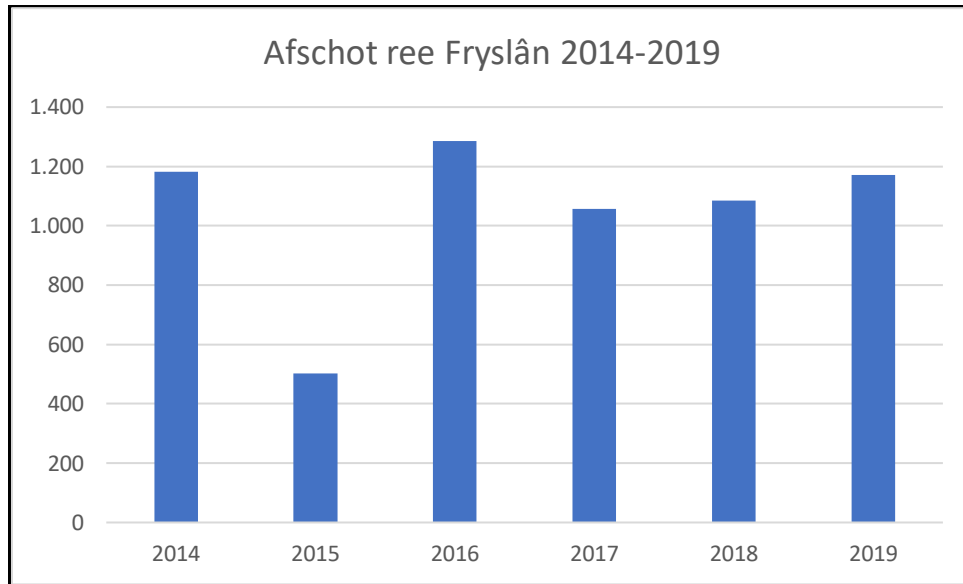

Fig. 8: Gerealiseerd afschot in de jaren 2014-2019.

In 2007 was een door de Provincie goedgekeurd Universeel Reeënbeheerplan Noord-Nederland opgesteld waarmee een doelstand van maximaal 6.146 reeën werd bepaald voor de gehele provincie. Het Universeel Reeënbeheerplan werd onderdeel van de Faunabeheerplannen Ree 2009-2014 en 2014-2019. Op basis daarvan verleende de provincie Fryslân voor de jaren 2009-2014 ontheffing voor afschot van maximaal 1.796 reeën per jaar en voor de jaren 2015-2019 van maximaal 1.234 reeën per jaar. Doordat het Faunabeheerplan Ree 2014-2019 en de daarop gebaseerde ontheffing pas in juni 2015 van kracht werden zijn in 2015 alleen reebokken geschoten.

5.2 Draagkracht versus aanrijdingen

In 2016 werd geconstateerd dat er spanning zat tussen de grondslagen voor het reebeheer zoals dat vastgelegd was in het Universeel Reeënbeheerplan en daarmee in het faunabeheerplan en de grondslagen zoals genoemd in de ontheffing voor populatiebeheer. Daarom heeft de in 2017 en 2018 de draagkracht voor reeën op uniforme wijze per WBE opnieuw berekend volgens de voorgeschreven methode uit het Universeel Beheerplan Ree (methode 'Van Haften') met behulp van het geografisch informatiesysteem van de provincie. De uitkomsten weken voor sommige WBE's sterk af van eerdere, handmatige berekeningen. Dit was aanleiding om te zoeken naar een andere onderbouwing van het reebeheer. In 2019 werd hiertoe een landelijke Expert meeting reebeheer georganiseerd op initiatief van de FBE Fryslân. Hier werd geconcludeerd dat de methode Van Haften uit 1968 niet meer goed toepasbaar is, dat parameters om modellen te voeden als voorjaargestelling en draagkracht minder zeker zijn dan ze lijken. In dit beheerplan kiezen wij voor het sturen op basis van de navolgende monitoringsgegevens:

- het aantal aanrijdingen
- de (voorjaars-)trendtellingen en jaarrondtellingen
- conditiemetingen van geschoten reeën en valwild
- overige veldwaarnemingen.

5.3 Valwildregeling

In 2018 werd gewerkt aan een valwildregeling om de afhandeling van aangereden, niet dode reeën goed te regelen en om de registratie te verbeteren, zie bijlage 8.

5.4 Reebeheer Terschelling en Ameland

Naar aanleiding van in 2016 gestelde Kamervragen over vermeend onterecht afschot van reeën heeft de provincie de FBE verzocht de machtiging voor Terschelling in te trekken. De FBE heeft vervolgens de machtiging aan de wildbeheereenheid Terschelling ingetrokken en het in 5.2 beschreven onderzoek naar draagkracht gestart. Specifiek voor de gesloten leefgebieden Terschelling en Ameland heeft de FBE in 2017 en 2018 een onderzoek laten uitvoeren naar de populatieontwikkeling op beide eilanden. Het accent lag daarbij op de wijze van tellen en op het bepalen van de draagkracht, zowel ecologisch als maatschappelijk. In 2018 heeft de FBE het rapport Reebeheer Terschelling en Ameland aan de Provincie aangeboden²⁵. Uit het onderzoek is gebleken dat er geen onterecht afschot heeft plaatsgevonden. De FBE heeft geadviseerd reebeheerplannen voor beide eilanden op te stellen nadat de Provincie in samenspraak met de terreinbeherende organisaties het beleid ten aanzien van reeën per eiland heeft vastgesteld. In het onderzoek is geconstateerd dat de reeën op Terschelling geen schade veroorzaken ten aanzien van de verkeersveiligheid, terwijl dit op Ameland in beperkte mate wel het geval was. Uit het onderzoek bleek bovendien dat het welzijn van de populatie op beide eilanden niet in het geding was. Lopende het onderzoek heeft in 2017 geen afschot van reeën plaatsgevonden op Terschelling en Ameland. In 2018 en 2019 heeft op Ameland beperkt afschot op basis van verkeersveiligheid plaatsgevonden, op Terschelling niet.

6. Beheer in de periode 2020 – 2024

6.1 Invulling van het provinciale beleid

Met het maximeren van het aantal aanrijdingen gaat de provincie Fryslân ervan uit dat daarmee ook de schade aan de overige wettelijke belangen voldoende wordt beperkt en dat de gezondheid van het ree in Fryslân niet in gevaar komt. De FBE zal om deze reden een ontheffing aanvragen voor afschot van reeën in het belang van de openbare veiligheid. Mocht in de toekomst veelvuldig belangrijke schade aan andere wettelijke belangen, zoals bij voorbeeld de landbouw, gaan optreden, dan zal de FBE aanvullend ontheffing gaan vragen.

²⁵ Schoon, C.F.; 2018; Eindrapportage reeën en reeënbeheer op Terschelling en Ameland; Faunabeheereenheid Fryslân / Natuurlijk! Faunabeheer

6.2 Werkgebieden

Fryslân wordt opgedeeld in een aantal grotere werkgebieden, waarbinnen WBE's samenwerken om het reebeheer te realiseren, zie bijlage 5. Voor één of meer werkgebieden wordt een onafhankelijke werkgebiedscoördinator aangesteld. De werkgebiedscoördinatoren zijn onafhankelijk, ter zake kundig en worden op voordracht van de Vereniging Het Ree benoemd door de FBE.

6.3 Werkplannen

De WBE's stellen jaarlijks een werkplan op voor het reebeheer binnen hun WBE. Dit werkplan geeft een doorkijk op de gehele looptijd van dit Faunabeheerplan. De werkplannen worden opgebouwd volgens een uniform door de FBE opgesteld format. In de werkplannen komt als leidend beginsel volgordelijk de trits naar voren:

1. te treffen preventieve maatregelen,
2. planning en aanpak afschot rond de hotspots, en
3. planning en aanpak overig gebied

Het werkplan beschrijft de trends en ontwikkeling van het aantal aanrijdingen in de WBE en waar het beheer door de WBE een bijdrage levert in het terugdringen van het aantal aanrijdingen: waar wil de WBE in 2024 aan het eind van de beheerperiode van dit faunabeheerplan beheersmatig zijn en hoe wil de WBE trends en ontwikkelingen gaan beïnvloeden om dat doel te behalen? Het werkplan bevat daartoe een kaart met maatregelen en aanrijdinglocaties en, indien bekend, ook de reden van het ontstaan van de hotspots. De weergave op kaart dient ter ondersteuning van de motivering van de in het werkplan omschreven aanpak. Tevens moeten op deze kaart ook de mogelijke te treffen preventieve maatregelen worden weergegeven. Dat is van belang voor de mogelijke inzet daarvan door de wegbeheerder en het overleg daaromtrent met de FBE.

Het werkplan omschrijft ook de aanpak van het afschot. Hierbij wordt de WBE ingedeeld aan de hand van een viertal zones:

1. Locaties waar geen afschot gaat plaatsvinden vanwege het ontbreken van een directe relatie met de verkeersveiligheid;
2. locaties waar in het kader van de verkeersveiligheid een (al dan niet tijdelijke) nulstand wordt nagestreefd;
3. locaties waar in het kader van de verkeersveiligheid intensief afschot zal plaatsvinden;
4. locaties waar in het kader van de verkeersveiligheid het middel populatiebeheer, zoals genoemd in artikel 3.10 lid 2 onder c, niet op basis van 'maximale draagkracht', maar op basis van de dichtheid²⁶ van de populatie zo zorgvuldig mogelijk zal worden ingezet, om verspreiding naar hotspots of het ontstaan van nieuwe hotspots te voorkomen.

Het werkplan bevat ook een verantwoording over het afschot in het voorgaande jaar en een afschotaanvraag voor het komende jaar. Gewenste bijstellingen worden gemotiveerd vanuit de aanrijdingen en de effecten van het gevoerde beheer. Ook indien afschot door een WBE

²⁶ Het in artikel 3.10 lid 2 sub c genoemde begrip 'maximale draagkracht' veronderstelt een modelmatige draagkrachtberekening. Deze zijn niet meer valide (zie Vreugdenhil e.a. 2015 en Van der Grift e.a. 2019). In dit faunabeheerplan wordt het begrip 'dichtheid' gebruikt gebaseerd op de jaarlijkse trendtelling en jaarrondtellingen binnen de betreffende WBE.

gewenst wordt vanwege andere belangen dan openbare veiligheid, zoals vanwege veelvuldig voorkomende landbouwschade kan dit in de werkplannen gemotiveerd worden.

Het jaarlijkse werkplan kan een kopie zijn van dat van het vorige jaar, maar ook een actualisatie als er in het vorige jaar zaken in het beheer veranderd zijn om nieuw verworven inzichten mee te nemen (lerend beheren).

Het werkplan wordt beoordeeld door de werkgebiedscoördinator en via hem formeel voor 15 oktober ingediend bij de FBE.

6.4 Werkgebiedscoördinator

De werkgebiedscoördinator zorgt voor afstemming van de werkplannen tussen de WBE's, de terreinbeherende organisaties en de wegbeheerders. Hij wint hierbij advies in van een onafhankelijke ecooloog. De werkgebiedscoördinator stimuleert de constructieve samenwerking van alle bij de opstelling en uitvoering van het werkplan betrokkenen en het wederzijds begrip en respect. Hij ziet toe dat allen voldoende zijn gehoord in het planproces. De rol van de verschillende partijen is als volgt:

De WBE's stellen de werkplannen op en passen die zo nodig op aanwijzing van de werkgebiedscoördinator aan. De WBE's zorgen via de jachtaktehouders voor het afschot.

De vertegenwoordiger van de terreinbeherende organisaties levert inbreng met betrekking tot het eigendom van de TBO's en de directe omgeving daarvan ten aanzien van preventieve maatregelen en afschot. De TBO's denken mee en doen mee aan het streven om door middel van maatregelen, waaronder ook afschot, het aantal aanrijdingen te beperken. Uiteraard blijft de uiteindelijke beslissing met betrekking tot maatregelen binnen zijn eigendom aan de grondeigenaar.

De wegbeheerders blijven verantwoordelijk voor de verkeersveiligheid op de bij hen in beheer zijnde wegen en zijn primair verantwoordelijk voor het doorvoeren van preventieve maatregelen.

De onafhankelijke ecooloog adviseert de werkgebiedscoördinator over de werkplannen.

De werkgebiedscoördinator beschouwt de onderlinge samenhang tussen de verschillende werkplannen van de afzonderlijke WBE's en beoordeelt op werkgebiedsniveau:

- de ligging van de hotspots (kaart) en de mogelijke oorzaak daarvan,
- de (on)mogelijkheden tot het treffen van preventieve maatregelen (kaart),
- de planning van het te voeren afschot in relatie tot de hotspots en de voor het ree karakteristieke piekperiodes van aanrijdingen en
- het afschot buiten de piekperiodes en buiten de hotspots.
- volledigheid, onderlinge samenhang, en verwachte effectiviteit in het betreffende werkgebied,
- de motivering en onderbouwing van een eventuele aanvraag voor verruiming van het afschot.

Bij het ontbreken van een of meerdere punten verwijst de coördinator deze ter aanvulling terug naar de WBE's. De werkgebiedscoördinator legt de werkplannen vervolgens met zijn advies in samenhang ter goedkeuring voor aan de FBE. De taakomschrijving van de werkgebiedscoördinator staat in bijlage 6.

De FBE neemt op basis van de adviezen, de werkgebiedscoördinator gehoord hebbende, een besluit over de werkplannen en de omvang van het gevraagde afschot.

6.5 Lerend beheren

Alvorens tot afschot wordt overgegaan wordt eerst gekeken of er redelijkerwijs preventieve maatregelen zijn welke de verkeersveiligheid afdoende kunnen borgen. Mocht dat niet of onvoldoende het geval zijn, dan wordt overgegaan tot afschot. In 2020 zal worden gestart met een startquotum voor afschot van 1.234 dieren in de gehele provincie. Indien nodig kan dit quotum worden verhoogd of verlaagd als het aantal aanrijdingen daartoe aanleiding geeft, maar niet eerder dan nadat gekeken is of verschuiving van de toegekende quota tussen werkgebieden, WBE's of uitvoerders het geconstateerde probleem ook op kan lossen.

De effecten van het beheer worden gemeten aan de hand van de voorjaargestelling (zie paragraaf 7.1) en het aantal geregistreerde aanrijdingen in Fryslân in het FaunaRegistratie Systeem (FRS). Met de gegevens uit de voorjaargestelling kunnen uitspraken worden gedaan over de staat van instandhouding van de soort, waardoor ten aanzien van dit punt de vinger aan de pols wordt gehouden. Met de registraties uit het FRS kan de ontwikkeling worden gevolgd van het aantal aanrijdingen in Fryslân. Na afloop van een beheerseizoen wordt vervolgens het beheer geëvalueerd. Dit gebeurt via de volgende cyclus:

1. Wat was het plan of de afspraak?
2. Wat is er op basis van dit plan of die afspraak uitgevoerd?
3. Wat was het effect en stemt dat overeen met de verwachting?
4. Is het nodig het plan voor het volgende seizoen te wijzigen, aan te vullen of te handhaven?

6.6 Beheerjaar, afschotperiode en -tijden en wildmerken

Het beheerjaar loopt van 1 januari tot en met 31 december. Er wordt maximale ruimte geboden om het toegewezen afschot te realiseren met een schoontijd voor geiten en kalveren. De afschotperiode is:

- 1 januari tot 1 april en 1 oktober t/m 31 december voor geiten, smalreeën en mannelijke en vrouwelijke kalveren en
- 1 januari t/m 31 december voor jaarlingen en oudere bokken.

De afschottijden worden bepaald door de lengte van de schemering en zijn:

- 1 april t/m 14 september: een uur voor zonsopkomst tot een uur na zonsondergang
- 15 september t/m 31 maart: een half uur voor zonsopkomst tot een half na zonsondergang.

6.7 Uitvoering van het afschot

De FBE wijst op basis van het goedgekeurde werkplan een bepaald afschotquotum toe aan een WBE. De WBE kent vervolgens afschot toe aan een (eigen) selectie van jachthouders, dan wel jachtaktehouders die beschikken over een machtiging voor de ontheffing Ree en over een grondgebruikersverklaring om ter plaatse het geweer te mogen hanteren. Wildmerken dienen hierbij om de herkomst van een geschoten ree aan te geven voor transport en voor afzet in de voedselketen.

7. Monitoring en rapportage

7.1 Trendtelling

Voor de jaarlijkse trendtelling wordt het telprotocol van de Vereniging het Ree gevolgd, zie https://friesland.faanabeheereenheid.com/wp-content/uploads/sites/6/2018/03/Landelijk_telprotocol_reeen-VHR.pdf. Dit protocol laat ruimte om de telling anders in te richten als de noodzaak daartoe is gelegen in het landschap. Het moge duidelijk zijn dat in ontoegankelijke moerasgebieden of minimaal ontsloten natuurgebieden de voorgeschreven rijroutes niet mogelijk zijn en er op een andere wijze wordt geteld. Afwijken van het voorgeschreven protocol kan echter alleen als dit gemotiveerd wordt, ter beoordeling van de FBE. Voor de eilanden Terschelling en Ameland geldt dat daarvan al bekend en onderkend is dat daar vanwege het geaccidenteerde landschap, het aanwezige toerisme en de regionale ontsluiting in plaats van rijroutes met zogenoemde “open hill counts” geteld wordt.

7.2 Jaarlijkse rapportage

Conform het gestelde in de Verordening Wet natuurbescherming Fryslân zal de FBE jaarlijks rapporteren over het reebeheer in Fryslân. Dat impliceert tevens dat de FBE zorgt voor een zorgvuldige en structurele monitoring van het aantal aanrijdingen en andere gegevens die naar het oordeel van de FBE nodig zijn om de bescherming en het beheer van reeën in Fryslân goed uit te kunnen voeren. De FBE zal de gegevensverzameling in het FRS afstemmen met andere wegbeheerders die ook aanrijdingen met reeën registreren.

Ter concretisering van artikel 2.6 lid 1 en 2 van de Verordening Wet natuurbescherming Fryslân gaat de FBE in haar jaarlijkse rapportage tenminste in op de volgende punten:

1. het aantal aangereden reeën;
2. de locaties waar en de datum waarop deze aanrijdingen hebben plaatsgevonden of de verkeersslachtoffers zijn gevonden;
3. de preventieve maatregelen die zijn onderzocht en die zijn getroffen om het aantal aanrijdingen te verminderen;
4. het toegekende afschot, de verdeling over wildbeheereenheden en een motivering voor deze verdeling;

5. het aantal geschoten reeën in Fryslân als geheel en per WBE, onderverdeeld naar geslacht en leeftijdsklassen;
6. de locaties waar het afschot heeft plaatsgevonden;
7. een zo nauwkeurig mogelijke schatting van het aantal reeën in Fryslân als geheel en per WBE;
8. maatregelen die de FBE gaat nemen ter verbetering van het reebeheer;
9. de stand van zaken van de conditie van de reepopulatie zoals die blijkt uit de door de reebeheerders geregistreerde gegevens in het FaunaRegistratie Systeem. Deze conditie blijkt na de ontweiding van reeën die zijn afgeschoten in het kader van de verkeersveiligheid dan wel door observatie in het veld of door beoordeling van valwild.
10. overige punten ten aanzien van het reebeheer die de FBE van belang acht.

7.3 Maandelijks rapportage

Daarnaast rapporteert de FBE maandelijks op werkgebiedsniveau:

1. Getalsmatig en ruimtelijk over de aanrijdingen aan de werkgebiedscoördinator in de betreffende werkgebieden;
2. Ter vergelijking met voorgaande beheerjaren de cumulatieve opbouw van het aantal aanrijdingen aan de werkgebiedscoördinator. Hiermee worden beheerjaren onderling vergelijkbaar en wordt inzicht verkregen over het nog te verwachten verloop van de aanrijdingen.

8. Ontheffing

Gegeven het feit dat:

- het ree in een gunstige staat van instandhouding verkeert,
- deze gunstige staat van instandhouding is geborgd,
- er bij het in de vorige beheerperiode gehanteerde afschotquotum nog geen stabilisatie is bereikt van de populatie,
- er verwacht mag worden dat de groei van het aantal reeën zal leiden tot een groei in het aantal aanrijdingen,
- niet overall preventieve maatregelen zullen kunnen worden genomen om verkeersaanrijdingen anderszins te voorkomen,

verzoekt de Faunabeheereenheid het bevoegd gezag om voor de komende periode ontheffing te verlenen voor afschot van reeën in het werkgebied van de Faunabeheereenheid in het belang van de verkeersveiligheid. In eerste instantie vraagt de Faunabeheereenheid ontheffing van een afschotquotum van 1.234²⁷ reeën met de mogelijkheid om dat quotum te verhogen als het beheerdoel (i.c. de verkeersveiligheid) daarom vraagt. Hierbij wordt uitgegaan van de premisse dat indien het vergunde afschot niet leidt tot een stabilisatie of

²⁷ Toegekend afschotquotum uit de vorige beheerperiode.

verlaging van het aantal aanrijdingen, dit zal leiden tot een tussentijds verhoogd afschotquotum.

Er is bewust gekozen om uit te gaan van het afschotquotum zoals dat heeft gegolden in de voorgaande beheerperiode; in die periode is het aantal aanrijdingen gemiddeld onder de streefwaarde gebleven van 500 aanrijdingen per jaar. Omdat voor de komende beheerperiode (2020 – 2024) uit zal worden gegaan van werkplannen gericht op de verkeersveiligheid en het zogenoemde “lerend beheren” (m.a.w. het beheer en de effecten daarvan uit de voorgaande periode vormen de basis voor de aanpak van het daaropvolgende jaar), is niet op voorhand te voorspellen of gedurende de nieuwe beheerperiode méér of minder afschot zal moeten worden gepleegd dan in de beheerperiode 2014 – 2019. Beide scenario’s zijn mogelijk. De kunst is om aan de hand van de resultaten van het voorgaande jaar de werkplannen meer en meer in te regelen op de bestaande situatie, teneinde de gewenste situatie te bereiken of te behouden (< 500 aanrijdingen per jaar op het vasteland).

Tevens verzoekt de FBE voor de gehele provincie Fryslân een ontheffing ten behoeve van het voorkomen en bestrijden van onnodig lijden van zieke of gebrekkige reeën. Laatstgenoemde ontheffing geldt voor:

- het gehele jaar,
- gedurende het gehele etmaal,
- voor alle jachtaktehouders op alle gronden waarop zij gerechtigd zijn om beheer en schadebestrijding uit te voeren, en
- daarbij gebruikmakend van het geweer.

BIJLAGE 1. Juridisch kader

Voorliggend faunabeheerplan is geschreven naar de vereisten die staan genoemd in artikel **3.12 van de Wnb**, en de vereisten zoals die staan omschreven in **paragraaf 3.3 tot en met 3.5 van de Verordening Wet natuurbescherming Fryslân 2017** van 7 december 2016 (hierna: **VW**).

Omdat de vereisten voor het faunabeheerplan niet enkel zijn gebaseerd op de wettelijke vereisten maar ook op die in de provinciale verordening, wordt hieraan ter wille van de leesbaarheid een aparte paragraaf gewijd ("Het faunabeheerplan").

De Wet natuurbescherming

Op dit faunabeheerplan is het kader van de Wnb van toepassing. Het ree is een soort als bedoeld in **artikel 3.10 lid 1 sub a van de Wnb**. In dit hoofdstuk wordt een overzicht gegeven van de meest relevante wetsartikelen die betrekking hebben op het beheer van het ree in Drenthe. Voor de exacte en volledige weergave van de wetsartikelen wordt verwezen naar de officiële publicatie van de wet op wetten.overheid.nl.

Verboden ten aanzien van het ree

- Reeën mogen niet opzettelijk worden gevangen of gedood (**Art. 3.10 lid 1 sub a Wnb**);
- De vaste voortplantingsplaatsen of rustplaatsen mogen niet opzettelijk worden beschadigd of vernield (**Art. 3.10 lid 1 sub b**).

Afwijkingsgronden

- Er bestaat geen andere bevredigende oplossing (**art. 3.8 lid 5 sub a Wnb**);
- in het belang van de bescherming van de wilde flora of fauna, of in het belang van de instandhouding van de natuurlijke habitats (**art. 3.10 lid 2 in samenhang gelezen met art. 3.8 lid 5 sub b/1° Wnb**);
- ter voorkoming van ernstige schade aan met name de gewassen, veehouderijen, bossen, visgronden, wateren of andere vormen van eigendom (**art. 3.10 lid 2 in samenhang gelezen met art. 3.8 lid 5 sub b/2° Wnb**);
- in het belang van de volksgezondheid, de openbare veiligheid of andere dwingende redenen van groot openbaar belang, met inbegrip van redenen van sociale of economische aard en met inbegrip van voor het milieu wezenlijke gunstige effecten (**art. 3.10 lid 2 in samenhang gelezen met art. 3.8 lid 5 sub b/3° Wnb**);
- ter voorkoming van schade of overlast, met inbegrip van schade aan sportvelden, schietterreinen, industrieterreinen, kazernes, of begraafplaatsen (**art. 3.10 lid 2 sub b Wnb**);
- ter beperking van de omvang van de populatie van dieren, in verband met door deze dieren ter plaatse en in het omringende gebied veelvuldig veroorzaakte schade of in verband met de maximale draagkracht van het gebied waarin de dieren zich bevinden (**art. 3.10 lid 2 sub c Wnb**);
- ter voorkoming of bestrijding van onnodig lijden van zieke of gebrekkige dieren (**art. 3.10 lid 2 sub d Wnb**);
- in het algemeen belang (**art. 3.10 lid 2 sub h Wnb**).

Er mag echter alleen worden afgeweken van de verboden indien geen afbreuk wordt gedaan aan het streven de populaties in haar natuurlijke verspreidingsgebied in een gunstige staat van instandhouding te laten voortbestaan (**art. 3.10 lid 2 in samenhang gelezen met art. 3.8 lid 5 sub c Wnb**).

Extra eisen bij de inzet populatiebeheer

Voor populatiebeheer gelden min of meer dezelfde eisen, maar zijn deze anders geformuleerd dan in artikel 3.10 Wnb of worden de eisen uit laatstgenoemde wetsartikel herhaald. Deze anders geformuleerde / herhaalde voorwaarden staan vermeld in **art. 3.17 Wnb**.

Populatiebeheer mag worden ingezet:

- in het belang van de bescherming van wilde flora en fauna en van de instandhouding van de natuurlijke habitats (**art. 3.17 lid 1 sub b/1° Wnb**);
- ter voorkoming van ernstige schade aan met name de gewassen, veehouderijen, bossen, visgronden en wateren en andere vormen van eigendom (**art 3.17 lid 1 sub b/2° Wnb**);
- in het belang van de volksgezondheid en de openbare veiligheid of om andere dwingende redenen van groot openbaar belang (**art. 3.17 lid 1 sub b/3° Wnb**);
- ter voorkoming van schade of overlast, met inbegrip van schade aan sportvelden, industrieterreinen of begraafplaatsen (**art. 3.17 lid 1 sub c/2° Wnb**);
- ter voorkoming of bestrijding van onnodig lijden van zieke of gebrekkige dieren (**art. 3.17 lid 1 sub c/3° Wnb**); en
- in het algemeen belang (**art. 3.17 lid 1 sub c/4° Wnb**).

Handel, vervoer en uitzetten van reeën

- In de wet is geen algemeen handels- en vervoersverbod opgenomen voor het ree.
- In **artikel 3.25 (Bnb)** is een verbod opgenomen om reeën onder zich te hebben of te verhandelen. In artikel 3.22 (Rnb) is echter een vrijstelling opgenomen van dit verbod voor rechtmatig verkregen reeën (**art. 3.22 lid 3 sub a/1° Rnb**), voor vervoer ten behoeve van opvang (**art. 3.22a lid 1 Rnb**) en voor gestorven reeën die in het wild zijn gestorven buiten schuld of medeweten van degene die zich het dier heeft toegeëigend (**art. 3.22 lid 3 sub b/2° Rnb**).
- In **artikel 3.34 lid 1 (Wnb)** is bepaald dat reeën niet mogen worden uitgezet. Gedeputeerde Staten kunnen ontheffing en Provinciale Staten kunnen vrijstelling verlenen voor dit verbod (**art. 3.34 lid 3 Wnb**). Hier zijn verder geen voorwaarden aan gesteld.

Het faunabeheerplan

De Wet natuurbescherming (Wnb)

Op grond van **artikel 3.12 lid 3 en 4 (Wnb)** stelt de Faunabeheereenheid één of meer faunabeheerplannen vast voor hun werkgebied. Het duurzaam beheer van populaties van in het wild levende dieren, de bestrijding van schadeveroorzakende dieren door grondgebruikers en de uitoefening van de jacht geschieden vervolgens overeenkomstig het faunabeheerplan.

- Onderdeel van het faunabeheerplan zijn passende en doeltreffende maatregelen ter voorkoming en bestrijding van schade aangericht door in het wild levende dieren (**art. 3.12 lid 4 Wnb**)
- Ten behoeve van een planmatige en doelmatige aanpak van het faunabeheer wordt het faunabeheerplan onderbouwd door trendtellingen van de populaties van in het wild levende dieren in het gebied waarop het faunabeheerplan van toepassing is (**art. 3.12 lid 5 Wnb**).

De Verordening Wet natuurbescherming Fryslân 2017

In **artikel 3.1 (VW)** staan de eisen genoemd waaraan een faunabeheerplan moet voldoen.

1. Het faunabeheerplan is gericht op een duurzaam beheer van in het wild levende diersoorten als- mede op de bestrijding van schadeveroorzakende dieren en de uitoefening van de jacht.
2. Bij het duurzaam beheer wordt rekening gehouden met de effecten van de voorgenomen handelingen op de populatiegrootte, het habitatgebruik en de staat van instandhouding van de beschreven soorten gedurende de planperiode.

In **artikel 3.4 (VW)** staan de eisen die de provincie Fryslân aan het faunabeheerplan stelt:

1. Een faunabeheerplan bevat ten minste:
 - a. een beschrijving van het werkgebied van de faunabeheereenheid en een duidelijke afbakening met de gebieden of locaties waarover het werkgebied van de faunabeheereenheid zich niet uitstrekt, inclusief het leefgebied van soorten als bedoeld in Artikel 3.12, derde lid, van de wet waarop het plan mede betrekking heeft;
 - b. een kaart waarop de begrenzing van het gebied waarop het faunabeheerplan betrekking heeft is aangegeven;
 - c. kwantitatieve gegevens over de populatie van de diersoorten ten aanzien waarvan een duurzaam beheer of schadebestrijding noodzakelijk wordt geacht, gebaseerd op trendtellingen, met inbegrip van gegevens over de aanwezigheid van de populaties in het betrokken gebied gedurende het jaar.
2. Gedeputeerde staten kunnen nadere regels stellen met betrekking tot de in een faunabeheerplan op te nemen gegevens.

Artikel **3.5 (VW)** stelt nadere eisen aan het faunabeheerplan.

1. Onverminderd het bepaalde in Artikel 3.4 bevat het faunabeheerplan inzake populatiebeheer en schadebestrijding van diersoorten ten minste:

- a. een onderbouwing van de noodzaak van schadebestrijding, waaronder een onderbouwde verwachting van de mate waarin belangen als bedoeld in Artikel 3.3, vierde lid, onderdeel b,

onder 1 tot en met 4, Artikel 3.8, vijfde lid, onderdeel b, onder 1 tot en met 3 en Artikel 3.10, tweede lid, onderdeel b tot en met h, van de wet zouden worden geschaad indien niet tot schadebestrijding zou worden overgegaan;

- b. per diersoort en gewas een beschrijving van de aard en omvang van de getaxeerde schade in de vijf jaren voorafgaand aan de periode waarop het faunabeheerplan betrekking heeft, onderverdeeld naar de verschillende wildbeheereenheden;
- c. per diersoort:
 - 1°. een beschrijving van de handelingen die in de vijf jaren voorafgaand aan de periode waarop het faunabeheerplan betrekking heeft zijn verricht om schade te voorkomen of te beperken, waaronder het naar soort onderscheiden aantal gedode dieren;
 - 2°. een beschrijving van het effect van de in het vorige lid bedoelde uitgevoerde handelingen, voor zover kwantitatieve gegevens beschikbaar zijn;
 - 3°. een beschrijving en onderbouwing van de aard en de noodzaak van maatregelen of handelingen ter voorkoming of beperking van schade, alsmede een beschrijving van de locaties waar en de perioden in het jaar waarin deze plaats dienen te vinden;
 - 4°. een beschrijving van het verwachte effect van de voorgenomen maatregelen en handelingen.
- d. per diersoort waarvoor populatiebeheer wordt voorgestaan een onderbouwing van de huidige en gewenste stand van de populatie, inclusief een beschrijving van de aard, omvang en noodzaak van de handelingen die zullen worden verricht om de gewenste stand te bereiken;
- e. voor zover het faunabeheerplan betrekking heeft op het populatiebeheer van edelherten, damherten, reeën of wilde zwijnen bevat het een beschrijving van de leefgebieden van deelpopulaties inclusief een kaartbeeld met de begrenzing hiervan, een beschrijving van het voedselaanbod, de relatie tussen dit voedselaanbod en de maximale grootte van de populatie van de betrokken dieren binnen de onderscheiden leefgebieden, alsmede de mogelijkheden van uitwisseling met aangrenzende leefgebieden.

2. Indien de handeling doden met het geweer als maatregel noodzakelijk wordt geacht een beschrijving waarom inzet van preventieve maatregelen, alternatieve handelingen of handelwijzen naar verwachting niet tot een bevredigend resultaat zullen lijden.

Faunabeheereenheid Friesland
t.a.v. de heer G. Wouters
Swichumerdyk 3
9088 AP WIRDUM

Leeuwarden, 18 juni 2019

Verzonden,

20 JUNI 2019

Ons kenmerk : 01673828
Afd./Opgave : Natuur, water en bodem
Behandeld door : G. Mensink / (058) 292 89 55 of g.mensink@fryslan.fr
Uw kenmerk :
Bijlage(n) : Beleidsnotitie ree-beheer Fryslân
Onderwerp : Wijziging beleid ree-beheer Fryslân

Geachte heer Wouters,

Het provinciaal beleid voor het beheer van reeën is vastgelegd in de nota beheer en schadebestrijding Libje en Libje Litta. Hierin is vastgelegd hoe wij met ingang van 1 januari 2020 invulling geven aan de wettelijke taken op het gebied van beheer en schadebestrijding voor deze soort. Op dit moment wordt de nota dan ook herzien. Daarbij komt dat de vigerende ontheffing voor het ree-beheer in Fryslân per 31 december 2019 eindigt.

Gedeputeerde Staten hebben, vooruitlopend op de wijziging van Libje en Libje Litta het beleid voor het ree-beheer in Fryslân aangepast. Dit vervangt het vigerende beleid voor ree-beheer uit Libje en Libje Litta. Dit nieuwe beleid zal te zijner tijd worden overgenomen in de herziene nota uitvoering beheer en schadebestrijding. U vindt dit gewijzigde beleid in bijgevoegde notitie.

De kern van het beleidskader is dat de provincie het beheer van het ree baseert op een maximaal aantal toegestane aanriddingen per jaar. Het beheer dient er op gericht te zijn dit te beperken tot maximaal 500 op het Friese vasteland. Voor de eilanden Terschelling en Ameland gelden maxima van respectievelijk vijf en tien aanriddingen per jaar. Met deze maxima gaan wij er vanuit dat daarmee ook de schade aan de overige wettelijke belangen voldoende wordt beperkt en de gezondheid van het reewild in Fryslân niet in gevaar komt.

Bij de uitvoering van het beleid dient, conform de Wet natuurbescherming eerst ingezet te worden op preventieve maatregelen. Verder is het uitgangspunt dat de uitvoering zich in de eerste plaats richt op die plaatsen waar zich de meeste aanriddingen voordoen, de zogenaamde hotspots. Daarnaast blijft het uiteraard mogelijk om reeën te beharen ter voorkoming of bestrijden van onnodig lijden van zieke of gebrekkige dieren.

De Wet natuurbescherming bepaalt dat uitvoering van het beheer van, in dit geval reeën alleen kan plaatsvinden op basis van een door ons goedgekeurd Faunabeheerplan. Wij verzoeken u het hoofdstuk ree-beheer van het Faunabeheerplan Fryslân aan te passen en te

baseren op dit nieuwe beleidskader. Uiteraard dient de aanpassing van het Faunabeheerplan verder te voldoen aan de vereisten uit de Wet natuurbescherming en hoofdstuk 3 van de Verordening Wet natuurbescherming Fryslân. Op basis hiervan kunt u een nieuwe onthefing voor het reebeheer bij ons aanvragen.

Reeën komen ook voor in Groningen en Drenthe. Daarom verzoeken wij u met de Faunabeheereenheden van deze provincies zorg te dragen voor een afgestemde en gemeenschappelijke gedragen aanpak van het ree waar dit provinciegrensoverschrijdend voorkomt.

Conform het gestelde in artikel 2.6 lid 1 en 2 van de Verordening Wet natuurbescherming Fryslân verzoeken wij u jaarlijks te rapporteren over het reebeheer in Fryslân. Dat impliceert dat u zorgt voor een zorgvuldige en structurele monitoring van het aantal aanriddingen en andere gegevens die naar het oordeel van de FBE nodig zijn om de bescherming en het beheer van reeën in Fryslân goed uit te kunnen voeren. Wij verzoeken u hierbij in elk geval af te stemmen met Provinciale Waterstaat van de provincie Fryslân, aangezien ook daar aanriddingen met reeën worden geregistreerd.

Ter concretisering van het gestelde in de Verordening Wet natuurbescherming Fryslân verzoeken wij u in uw jaarlijkse rapportage tenminste in te gaan op de volgende punten:

1. de aantal aangereden reeën;
2. de locaties waar en de datum waarop deze aanriddingen hebben plaatsgevonden of verkeersslachtoffers zijn gevonden;
3. de preventieve maatregelen die zijn onderzocht en die zijn getroffen om het aantal aanriddingen te verminderen;
4. het aantal uitgegeven wildmerken, de verdeling over wildbeheereenheden en een motivering voor deze verdeling;
5. het aantal geschoten reeën in Fryslân als geheel en per WBE, onderverdeeld naar geslacht en leeftijdsklassen;
6. de locaties waar het afschot heeft plaatsgevonden;
7. een zo nauwkeurig mogelijke schatting van het aantal reeën in Fryslân als geheel en per WBE;
8. maatregelen die u gaat nemen ter verbetering van het reebeheer in het daarop volgende jaar met een doorkijk naar de volgende twee jaar;
9. overige punten ten aanzien van het reebeheer die u van belang acht.

Wij vertrouwen erop u hiermee voldoende te hebben geïnformeerd. Met vragen naar aanleiding van deze brief kunt u contact opnemen met de heer G. Mensink. Hij is bereikbaar op e-mailadres g.mensink@fryslan.nl of telefoonnummer 058-2928955.

Gedeputeerde Staten van Fryslân,

drs. A.A.M. Bok, voorzitter

R.E. Boukis - Blomiersma, MBA MCM, secretaris

BIJLAGE 3. Beleidsnotitie bescherming en beheer ree Fryslân

Inhoud

1. Doel van de notitie
2. Vigerend beleid ree in Fryslân
3. Wettelijke status ree
4. Schade, overlast en risico's
5. Wettelijk kader bescherming en beheer ree
6. Provinciaal beleid voor bescherming en beheer ree in Fryslân met ingang van 1 januari 2020
7. Uitvoering van het beleid
8. Jaarlijkse rapportage beheer ree

1. Doel van de notitie

Deze notitie bevat het nieuwe provinciale beleidskader voor ree in Fryslân. Deze notitie vervangt het hoofdstuk over ree in de door Gedeputeerde Staten vastgestelde Nota Libje en Libje Litte (2002).

Uitvoering van dit nieuwe beleidskader vindt plaats via het Faunabeheerplan Fryslân. Om uitvoering van dit beleid mogelijk te maken zal het hoofdstuk over ree moeten worden geactualiseerd. Het vigerende hoofdstuk over reebeheer in het Faunabeheerplan vervalt eind 2019. Daarbij komt dat ook de onderliggende methodiek van het reebeheer, de methode Van Haaften, landelijk sterk ter discussie staat. De methodiek is sterk verouderd en niet goed toepasbaar op de huidige verspreiding en leefwijzen van het ree. Er is dus een natuurlijk moment om nieuw beleid voor het reebeheer vast te stellen. Het Faunabeheerplan biedt de basis voor een eventuele ontheffing of opdracht van de provincie Fryslân aan de Faunabeheereenheid Friesland voor het uitvoeren van het reebeheer.

2. Vigerend beleid voor reebeheer in Fryslân

Het provinciaal beleid voor het beheer van reeën is vastgelegd in de nota Libje en Libje Litte. Hierin is vastgelegd hoe wij invulling geven aan de wettelijke taken op het gebied van beheer en schadebestrijding voor deze soort.

Samengevat is het vigerend beleid voor ree in Fryslân als volgt. In 2007 is een Universeel Reeënbeheerplan opgesteld waarmee het maximaal aantal reeën is bepaald dat in de provincie Fryslân kan voorkomen. Dit aantal is de doelstand en vormt de basis voor het reeënbeheer. Deze doelstand is sedert 2008 bepaald op maximaal 6.146 reeën voor de gehele provincie Fryslân. Op basis van de onderbouwing zoals opgenomen in het Faunabeheerplan heeft de provincie Fryslân ontheffing verleend voor een jaarlijks afschot van 1234 reeën in het

belang van de openbare veiligheid, ter voorkoming van belangrijke schade aan gewassen en bossen, in het belang van het reguleren van de populatieomvang en ter voorkoming en bestrijding van onnodig lijden van zieke of gebrekkige dieren. Voor de ree geldt geen landelijke of provinciale vrijstelling.

3. Wettelijke status ree

Het ree is volgens Nederlandse wetgeving een beschermde inheemse diersoort. Op de meest recente Nederlandse rode lijst van zoogdieren (2009) is het ree aangeduid als 'thans niet bedreigd'.

De status van het ree in Europa is goed. De IUCN (International Union for Conservation of Nature) heeft het ree gecategoriseerd als 'Least concern' en aangemerkt als 'widespread and common'. Er bestaan in Europa geen bijzondere bedreigingen die de soort in gevaar kunnen brengen.

4. Schade, overlast en risico's

Reeën kunnen op diverse manieren zorgen voor schade of overlast. Ook vormen aanrijdingen met reeën een risico voor de verkeersveiligheid.

Uit cijfers van de Faunabeheereenheid Fryslân blijkt dat het aantal aanrijdingen met reeën de laatste jaren fluctueert maar gemiddeld genomen licht lijkt te stijgen. Het aantal geregistreerde aanrijdingen in de periode 2015 tot en met 2018 bedroeg respectievelijk 388, 408, 584 en 497. Gemiddeld betekent dit 469 aanrijdingen met reeën per jaar.

Uit gegevens van BIJ12 Faunazaken blijkt dat de door reeën veroorzaakte schade aan landbouwgewassen nihil is. Tussen 1991 en 2019 is er in totaal nog geen tienduizend euro aan schade uitgekeerd. Dat betekent gemiddeld nog geen 350 euro per jaar.

5. Wettelijk kader bescherming en beheer ree

Het provinciaal beleid voor omgang met beschermde inheemse diersoorten kent een aantal vaste uitgangspunten, die direct voortvloeien uit de Wet natuurbescherming (art. 3.8 en 3.10 Wnb). Deze gelden ook voor het ree.

1. *Gunstige staat van instandhouding niet in gevaar*

Het ree is volgens de Wet natuurbescherming een beschermde inheemse diersoort. De gunstige staat van instandhouding van deze soort mag daarom niet in gevaar worden gebracht (art. 3.8 lid 5 Wnb). Fryslân bepaalt de gunstige staat van instandhouding op niveau van de hele provincie.

2. *Preventieve maatregelen nodig*

Vóórdat tot beheer kan worden overgegaan is het noodzakelijk om eerst te onderzoeken of met preventieve maatregelen schade door beschermde inheemse diersoorten voorkomen kan

worden (art. 3.8 lid 5 Wnb). Daarbij dient mede overwogen te worden of inzet van preventieve maatregelen haalbaar is. Hierbij dient te worden getoetst aan de volgende criteria; omgevingsfactoren, landschappelijke consequenties, effectiviteit, kosten in relatie tot effectiviteit en welzijn van de dieren (zowel het ree als ander soorten). Indien zou worden overwogen om (preventieve) methodes als vangen, verdoven of anticonceptie toe te passen dienen ook ethische, ecologische en economische belangen te worden beoordeeld.

3. *Beheer alleen indien wettelijke belangen in het geding*

Alleen als in de Wet natuurbescherming genoemde belangen worden geschaad of dreigen te worden geschaad is het mogelijk om tot beheer (lees; afschot) over te gaan.

Hieronder vallen in elk geval:

- a. Belang volksgezondheid, openbare veiligheid of ander dwingende reden van openbaar belang (art. 3.8 lid 5 onder b); Hieronder valt ook het aspect verkeersveiligheid.
- b. Bescherming wilde flora en fauna of instandhouding natuurlijke habitats (art. 3.8 lid 5 onder b).
- c. Voorkoming ernstige schade aan gewassen, veehouderijen, bossen, visgronden, wateren of andere vormen van eigendom (art. 3.8 lid 5 onder b).
- d. Voorkomen van schade of overlast (art. 3.10 lid 2 onder b.)
- e. Beperking van de omvang van de populatie in verband met door deze dieren ter plaatse en in het omringende gebied veelvuldig veroorzaakte schade of in verband met de maximale draagkracht van het gebied waarin de dieren zich bevinden (art. 3.10 lid 2 onder c.)
- f. Voorkomen of bestrijden van onnodig lijden van zieke of gebrekkige dieren (art. 3.10 lid 2 onder d.)

6. Provinciaal beleid bescherming en beheer ree met ingang van 1 januari 2020

Gezien de beperkte schade die reeën veroorzaken aan de zaken genoemd onder de hiervoor genoemde wettelijk belangen b. tot en met e. is er feitelijk geen grond om beheer van ree te baseren op schade aan deze belangen. Verder blijkt uit cijfers van de FBE dat het aantal reeën in Fryslân zeer waarschijnlijk (veel) hoger ligt dan de beleidsmatig vastgestelde doelstand van 6.146. Het aantal reeën dat jaarlijks geschoten mag worden (1.234) heeft niet geleid tot het beperken van de reeënpopulatie tot genoemde doelstand. Eveneens moet worden geconstateerd dat, met uitzondering van het aantal aanrijdingen met reeën er geen wettelijke belangen in het geding zijn gekomen door het gegroeide aantal reeën in Fryslân. Hieruit kan worden geconcludeerd dat er feitelijk geen grond is voor het beleidsmatig vastleggen van de reeënpopulatie op een gefixeerd aantal.

Om deze redenen hanteert de provincie Fryslân vanaf 1 januari 2020 openbare veiligheid, de risico's voor het wegverkeer inbegrepen als grond waarop beheer voor het ree wordt gebaseerd. Daarnaast blijft het mogelijk afschot toe te passen bij valwild. Dat betekent dat zieke of gewonde of anderszins gebrekkige dieren mogen worden afgeschoten (belang genoemd onder f.).

De provincie gaat er vanuit dat risico's voor het wegverkeer acceptabel zijn als het jaarlijks aantal aanrijdingen met reeën op het vaste land in Fryslân maximaal 500 bedraagt.

De Waddeneilanden Terschelling en Ameland herbergen ook elk een populatie reeën. Aangezien het hier om eilandpopulaties gaat, die in een afgesloten leefgebied voorkomen stelt de provincie hiervoor een apart doel. Voor Terschelling geldt dat jaarlijks maximaal vijf aanrijdingen met reeën mogen plaatsvinden en op Ameland tien aanrijdingen.

Met het maximeren van het aantal aanrijdingen op genoemde aantallen per jaar gaan wij er vanuit dat daarmee ook de schade aan de overige wettelijke belangen voldoende wordt beperkt en de gezondheid van het reewild in Fryslân niet in gevaar komt.

Voordat overgegaan kan worden tot beheer zal, conform het spoor van de Wet natuurbescherming eerst bekeken moeten worden of met preventieve maatregelen het aantal aanrijdingen verminderd kan worden.

Zowel het treffen van preventieve maatregelen als het ingrijpen in populaties reeën om het aantal aanrijdingen te verminderen dient in de eerste plaats te gebeuren rondom de locaties waar deze aanrijdingen het meest frequent plaatsvinden (de zogenaamde hotspot-benadering). Daarnaast kan beheer worden uitgevoerd om ook op langere termijn te zorgen dat het aantal aanrijdingen onder de hiervoor genoemde aantallen per jaar blijft. Ook hierbij dient het accent te liggen op beheer op locaties waar de meeste aanrijdingen plaatsvinden. Samengevat betekent dit dat de provincie er naar streeft om daar waar zich geen problemen met aanrijdingen voordoen dit zo te houden, en daar waar deze problemen zich wel voordoen deze aan te pakken.

7. Uitvoering van het beleid

De Wet natuurbescherming bepaalt dat uitvoering van het beheer van, in dit geval reeën alleen kan plaatsvinden op basis van een door ons goedgekeurd Faunabeheerplan.

Zoals in het begin van deze notitie vermeld verloopt het Faunabeheerplan Friesland voor wat betreft het ree. De herziening hiervan dient in lijn te zijn met het nieuwe kader voor bescherming en beheer van reeën in Fryslân. De aanpassing van het Faunabeheerplan dient verder te voldoen aan de vereisten uit de Wet natuurbescherming en hoofdstuk 3 van de Verordening Wet natuurbescherming Fryslân.

Reeën komen ook voor in Groningen en Drenthe. Daarom zullen wij de FBE verzoeken met de faunabeheereenheden van deze provincies zorg te dragen voor een afgestemde en gemeenschappelijke gedragen aanpak van het ree waar dit provinciegrensoverschrijdend voorkomt.

8. Jaarlijkse rapportage reebeheer

Conform het gestelde in de Verordening Wet natuurbescherming Fryslân zal de FBE worden verzocht jaarlijks te rapporteren over het reebeheer in Fryslân. Dat impliceert tevens dat de FBE zorgt voor een zorgvuldige en structurele monitoring van het aantal aanrijdingen en andere gegevens die naar het oordeel van de FBE nodig zijn om de bescherming en het beheer van reeën in Fryslân goed uit te kunnen voeren. De FBE zal ook worden verzocht hierbij in elk geval af te stemmen met Provinciale Waterstaat, aangezien ook daar aanrijdingen met reeën worden geregistreerd.

Ter concretisering van artikel 2.6 lid 1 en 2 van de Verordening Wet natuurbescherming Fryslân zullen wij de FBE verzoeken in hun jaarlijkse rapportage tenminste in te gaan op de volgende punten:

1. het aantal aangereden reeën;
2. de locaties waar en de datum waarop deze aanrijdingen hebben plaatsgevonden of de verkeersslachtoffers zijn gevonden;
3. de preventieve maatregelen die zijn onderzocht en die zijn getroffen om het aantal aanrijdingen te verminderen;
4. het aantal uitgegeven wildmerken, de verdeling over wildbeheereenheden en een motivering voor deze verdeling;
5. het aantal geschoten reeën in Fryslân als geheel en per WBE, onderverdeeld naar geslacht en leeftijdsklassen;
6. de locaties waar het afschot heeft plaatsgevonden;
7. een zo nauwkeurig mogelijke schatting van het aantal reeën in Fryslân als geheel en per WBE;
8. maatregelen die de FBE gaat nemen ter verbetering van het reebeheer in het daarop volgende jaar met een doorkijk naar de volgende twee jaar;
9. overige punten ten aanzien van het reebeheer die de FBE van belang acht.

BIJLAGE 4. Statistische onderbouwing

Resultaten trendtest voor tijdreeksen (Mann-Kendal trendtest)

Summary statistics:

Variable	Observations	Obs. missing data	with Obs. missing data	without Obs. missing data	Minimum	Maximum	Mean	Std. deviation
N	19	0	19		3791,0	7156,0	5443,9	883,235

Mann-Kendall trend test / Two-tailed test (N):

Kendall's tau	0,766
S	131,000
Var(S)	817,000
p-value (Two-tailed)	< 0,0001
alpha	0,1

The p-value is computed using an exact method.

Test interpretation:

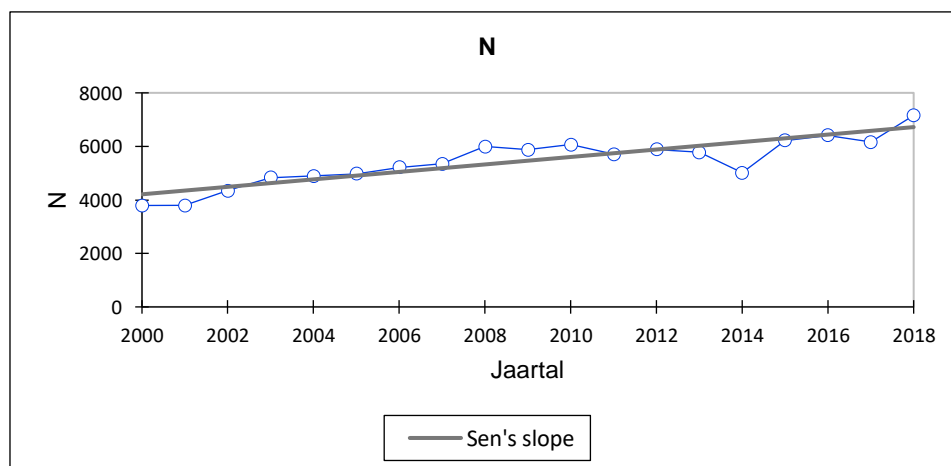
H0: There is no trend in the series

Ha: There is a trend in the series

As the computed p-value is lower than the significance level $\alpha=0,1$, one should reject the null hypothesis H0, and accept the alternative hypothesis Ha.

Sen's slope:

	Value	Lower bound (10%)	Upper bound (10%)
Slope	139,529	133,250	142,778
Intercept	-274850,176	-281385,889	-262216,000

Het significantie-niveau of p-waarde

De p-waarde is een maat voor de waarschijnlijkheid (in het Engels: probability) dat het gevonden resultaat van een onderzoek berust op toeval.

Praktisch gezien is de p-waarde een waarde tussen 0 en 1, die wordt bepaald door middel van een statistische toets. Bij een p-waarde van 1 kunnen we aannemen dat het gevonden resultaat voor 100% op toeval berust. Met een p-waarde dichtbij 0 (nagenoeg 0% kans op toeval) kunnen we ervan uitgaan dat de gevonden waarde een werkelijke associatie aanduidt.

De in onderhavig faunabeheerplan gehanteerde p-waarde is $p = 0,10$. Een gevonden waarde van $p \leq 0,1$ betekent in dat geval dat de kans dat het gevonden resultaat aan het toeval te wijten is, kleiner of gelijk is aan 10%. We noemen het in dat geval 'statistisch significant' op een 10% niveau.

Figuur 6 geeft de relatie weer tussen het aantal aanrijdingen (I) en het aantal minimaal aanwezige dieren (N) in Fryslân. Deze relatie is statistisch significant ($P=0,057$) op een 10% niveau. Dat betekent dat er ook in Fryslân een relatie bestaat tussen het aantal aanwezige reeën en het aantal aanrijdingen.

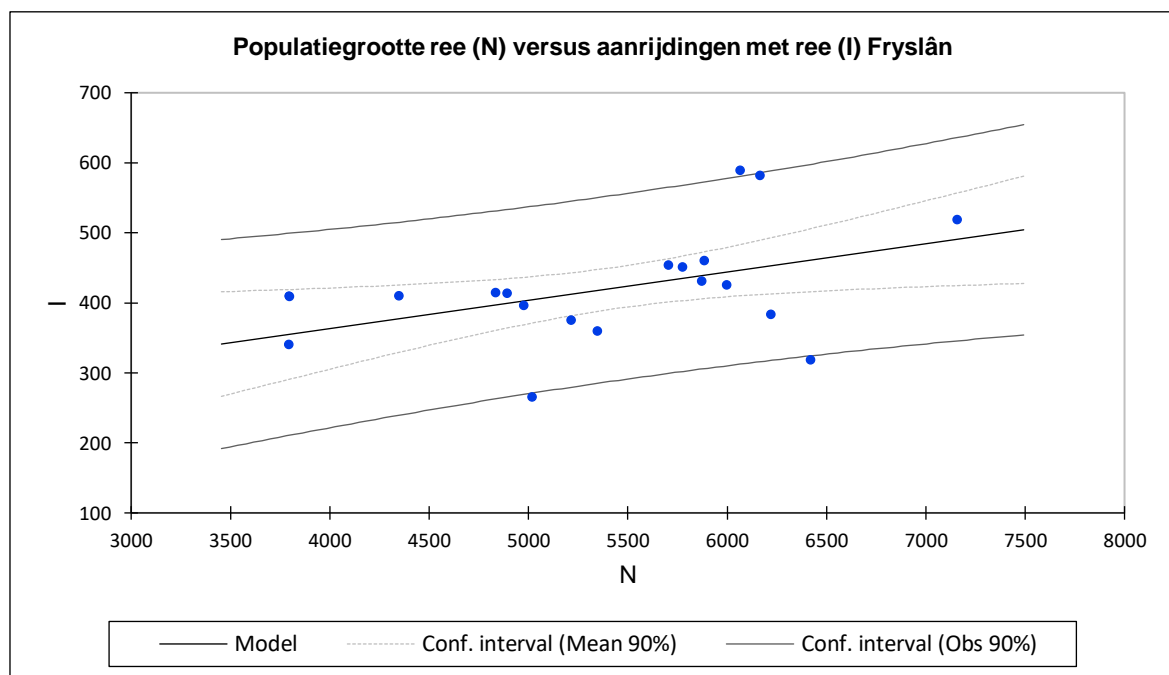

Fig. 6: de relatie tussen het aantal aanrijdingen en de minimaal aanwezige populatiegrootte in Fryslân.

BIJLAGE 5. Werkgebieden reebeheer

De indeling in werkgebieden voor reebeheer in de provincie Fryslân is gebaseerd op:

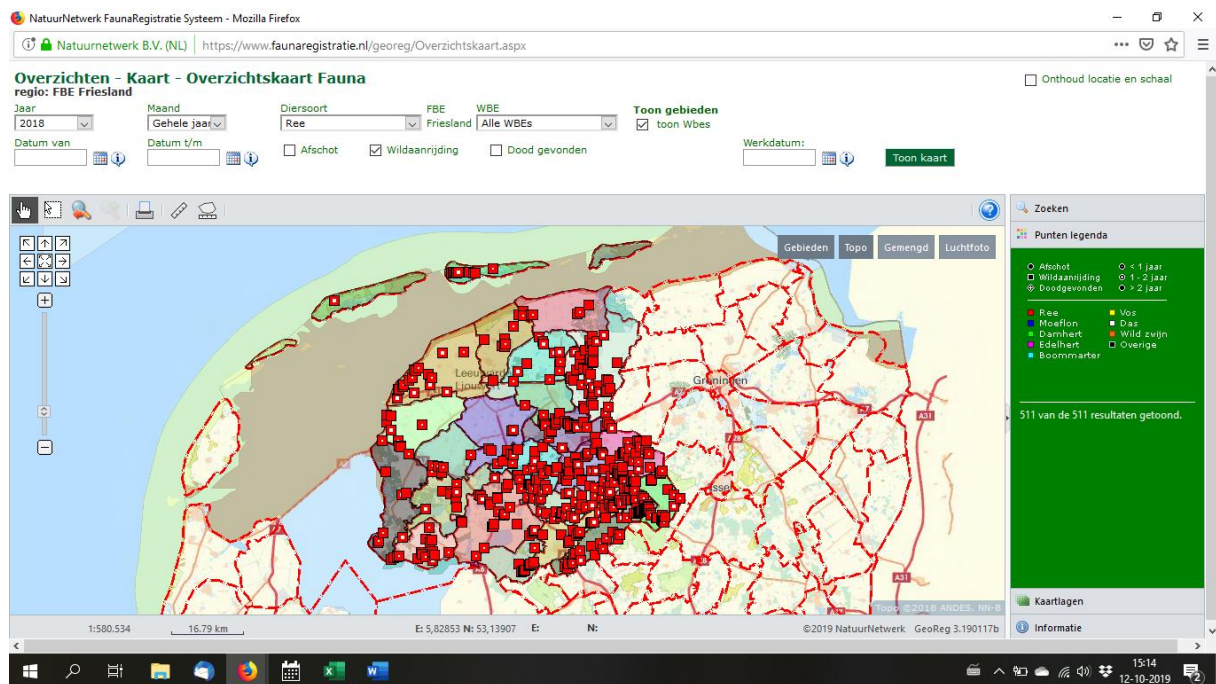
- Bestaande WBE-grenzen;
- Het zo min mogelijk voorkomen van hotspots op de grenzen van werkgebieden;
- Voorstellen van de WBE's
- Gemeentegrenzen
- Landschappelijke eenheden.

Bestaande WBE-grenzen

Hoewel WBE-grenzen vooral administratieve grenzen zijn, zou het onpraktisch zijn een WBE te splitsen over verschillende werkgebieden.

Geen hotspots op de grenzen van werkgebieden

In FRS is een uitdraai gemaakt van locaties van aanrijdingen met reeën in 2018 op een ondergrond van WBE-gebieden.

Bekeken is waar WBE-grenzen samenvallen met belangrijke weginfrastructuur en zo ja, of daar sprake is / kan zijn van hotspots. Dergelijke locaties moeten bij voorkeur binnen één werkgebied komen om de problematiek achter deze hotspot te kunnen oplossen. Dit leidt tot de volgende clustering van de WBE's tot werkgebieden voor reebeheer:

- Tusken Waed en Sted, Om 'e Terpen en De Dongeradielen;
- De Marne, De Alde Slachte en De Middelsee;
- It Butenfjild en Tytsjerksteradiel súd;
- Skarsterlân e.o. en De Veenpolders;
- Smalingerland, Tsjonger en AldDjip, Midden-Opsterland, Utingeradeel en Aengwirden-Schoterland;
- Midden-Ooststellingwerf en De Zuid Oost Hoek.

Wegens het ontbreken van (potentiële) hotspots op grenzen is de toedeling voor dit criterium arbitrair voor de overige WBE's.

Voorstellen van de WBE's

Vrijwel alle WBE's hebben afzonderlijk of gezamenlijk voorstellen ingediend voor de indeling in werkgebieden. Ook de Vereniging Het Ree heeft aan de FBE een indeling voorgesteld.

Indeling in werkgebieden

Per werkgebied moet overleg plaatsvinden tussen WBE's, inliggende TBO's, wegbeheerders (RWS, PWS en gemeenten), is een werkgebiedscoördinator nodig en toetsing van het op te stellen werkplan door een onafhankelijke ecooloog. Om al deze partijen aan tafel te krijgen en op een efficiënte manier te laten vergaderen is een flinke schaalgrootte nodig. Daarom wordt het aantal werkgebieden beperkt tot acht in totaal en zijn deze op grond van eerdergenoemde punten en zoveel mogelijk rekening houdend met gemeentegrenzen en landschappelijke eenheden, als volgt ingedeeld. De indeling kan op basis van 'lerend beheren' zo nodig gaande het proces worden bijgesteld.

1. Terschelling
2. Ameland
3. Tusken Waed en Sted, Om 'e Terpen, De Dongeradielen)
4. De Marne, De Alde Slachte, De Middelsee
5. De Lytse Súdwesthoeke, De Marren, Gaasterlân e.o., Skarsterlân en De Veenpolders.

6. It Bûtenfjild, Tytsjerksteradiel súd en De Lauwers
7. Smalingerland, Tsjonger en AldDjip, Midden-Opsterland, Utingeradeel, Aengwirden-Schoterland,
8. Kuinder en Linde, Beneden de Linde, Midden-Ooststellingwerf en De Zuid Oost Hoek.

BIJLAGE 6. Taakomschrijving werkgebiedscoördinator

Profiel Regiocoördinator

De Regiocoördinator (RC) is een functionaris van de VHR die de rechterhand van de FBE secretaris is inzake reeën. Per regio (provincie) kunnen er meerdere RC's zijn. Het is vooral een praktische functie om invulling en ondersteuning te geven aan het beleid van de VHR. De RC is de verbinding tussen reeënbeheerders (al dan niet lid van de VHR), reecoördinatoren bij de WBE's in zijn regio, de FBE, wegbeheerders, regionale TBO's en andere regionale maatschappelijke organisaties.

De RC is lid van het landelijk Netwerk van Regiocoördinatoren. Zij komen minimaal een maal per jaar bij elkaar om ontwikkelingen, kennis en ervaringen uit te wisselen. Daarnaast leren de RC's elkaar kennen zodat de lijnen kort zijn en er gemakkelijk interregionale samenwerking op gang kan komen.

Kwalificaties RC

- Heeft ruime kennis van reeën(beheer);
- Is een netwerker pur sang;
- Is communicatief sterk;
- Heeft een groot analytisch vermogen;
- Is relatie- en bruggenbouwer.
- Is lid van het Regio bestuur van de VHR
- Onderschrijft de statutaire doelstellingen van de VHR

Taken RC.

- Overlegt met FBE-secretaris en collega RC's;
- Organiseert jaarlijks van een bijeenkomst met recontactpersonen van de WBE's;
- Verzamelt gegevens van de WBE's inzake tellingen, afschot, valwild;
- Stelt een werkplan op inzake de situatie voorjaarsstand, aanwas en afschot;
- Organiseert de distributie van de wildmerken naar de WBE's;
- Analyseert data over populatieontwikkeling en aanrijdingen;
- Stimuleert duurzaam reeënbeheer in de WBE's zoals het realiseren van het afschot;
- Overlegt met de provinciale wegbeheerder om wildaanrijdingen terug te dringen.

Tenslotte blijft de WBE wel verantwoordelijk voor de uitvoering. De RC is in die zin deskundig adviseur / voortrekker.

BIJLAGE 7. Bronnen

Andersen, R. Et al; 1998; The European Roe Deer: The Biology of Success; Scandinavian University Press

Conover, M.; 2001; Resolving Human-Wildlife Conflicts. The Science of Wildlife Damage Management; Lewis Publishers

Getz, W.M., et al; 1989; Population Harvesting. Demographic models of fish, forest, and animal resources; Monographs in population biology 27; Princeton University Press

Van der Grift, E.A., F.P.J. van Bommel & D.R. Lammertsma (2019) De effectiviteit van maatregelen voor het reduceren van aanrijdingen met reeën. Wageningen University and Research & Van Bommel Faunawerk.

Groot Bruinderink, G.W.T.A., et al; 2009; factoren bij aanrijdingen met wilde hoefdieren op de Veluwe; Alterra rapport 2026

Hennequin, B.; 2005; Een empirische benadering van de moeilijkheid van pictogrammen. Een onderzoek naar het begrip en de reactietijd bij het herkennen van verkeersborden bij weggebruikers; Masterscriptie; Universiteit Utrecht

Hespeler, B.; 1996; Rehwild heute. Lebensraum Jagd und Hege; BLV

Hilborn, R. et al; 1997; The Ecological Detective. Confronting models with data; Monographs in population biology 28; Princeton University Press

Holthorn, T., et al; 2012; Large-scale Model-Base Assessment of Deer-Vehicle Collision Risk; PlosOne

Huijser, M.P., et al; 2008; Wildlife-Vehicle Collision Reduction Study; Montana State University

Kurt, F.; 1991; Das Reh in der Kulturlandschaft. Sozialverhalten und Ökologie eines Anpassers; Paul Parey

Langbein, J., et al; 2011; Road traffic accidents involving ungulates and available measures for mitigation. In: Ungulate Management in Europe: Problems and Practices; Cambridge University press

Lutz, W.; 2005; Ergebnissen der Anwendung eines sogenannten Duftzaunes zur Vermeidung von Wildverlusten durch den Strassenverkehr nach Gehege- und Freilandorientierungen; Zeitschrift zur Jagdwissenschaft

Molenaar, J.G. de, et al; Effectiviteit van wildspiegels; een literatuurevaluatie; IBN-DLO

Myers, W.L., et al; 2008; An Analysis of Deer and Elk-Vehicle Collision Sites along State Highways in Washington State; Washington Department of Fish and Wildlife

- Noordzij, P.C., et al; 1996; Verkeersborden, bebakening en verkeersveiligheid; SWOV
- Ottburg, F.G.W.A. & C.A.M. van Swaay; 2014; Gunstige referentiewaarden voor populatieomvang en verspreidingsgebied van soorten van bijlage II, IV en V van de HR.; Wageningen, WOt-rapport 124.
- Owen-Smith N.; 2010; Dynamics of large herbivore populations in changing environments. Towards Appropriate Models; Wiley-Blackwell
- Putman, R.J. et al; 1997; Deer and road traffic accidents; options for management; Journal of Environmental Management
- Putman, Professor R.J., et al; 2004; Deer and road traffic accidents: a review of mitigation measures: costs and cost-effectiveness; report for the Deer Commission for Scotland
- Putman, R. et al; 2011; Ungulate Management in Europe. Problems and Practices; Cambridge University Press
- Ruiter, S.A.L.M.; Onderzoek naar maatregelen om aanrijdingen met wild op provinciale wegen in Fryslân zoveel mogelijk te voorkomen. Provincie Fryslân, 2019.
- Seiler, A.; 2005; Predicting locations of moose-vehicle collisions in Sweden; Journal of Applied Ecology
- Shaffer, M.L. (1981). Minimum Population Sizes for species conservation. Bioscience 31(2): 131-34
- Schoon, C.F.; 2010; Pas op: Overstekend wild! Aanrijdingen met reeën in Utrecht; Provincie Utrecht / Faunabeheereenheid Utrecht
- Schoon, C.F.; 2018; Eindrapportage reeën en reeënbeheer op Terschelling en Ameland; Faunabeheereenheid Fryslân / Natuurlijk! Faunabeheer
- Schwabe, K.A., et al; 2002; An analysis of deer-vehicle collisions: the case of Ithio; Department of Agriculture, Animal and Plant Health Inspection Service, Wildlife Services, National Wildlife Research Centre
- Soulé, M.E.; 1996; Viable populations for conservation; Cambridge University Press
Young, A.G. et al; 2000; Conservation biology 4. Genetics, Demography and Viability of Fragmented Populations; Cambridge University Press
- Vreugdenhil, Stefan & Dekker, Jasja & Hollander, Hans. (2015). Draagkrachtmodellen in reewildbeheer. Vakblad Natuur Bos Landschap.

BIJLAGE 8. Valwildregeling

Notitie inventarisatie valwildregeling provincie Friesland

De provincie Friesland ondersteunt een planmatige aanpak in de afhandeling en registratie van het valwild in de provincie. Binnen de provincie Friesland komen jaarlijks tussen de 500 en 600 officiële meldingen binnen van aanrijdingen met wilde dieren voornamelijk reeën. Daarnaast vindt een onbekend aantal aanrijdingen plaats welke niet gemeld worden. Het reguleren van de zorg voor aangereden in het wild levende dieren, vooral reeën, is van groot belang vanwege de verkeersveiligheid en het voorkomen van onnodig lijden van de aangetroffen dieren. Om meer structuur aan te brengen in de afhandeling en registratie van verkeersslachtoffers, heeft de Faunabeheereenheid Friesland besloten het initiatief te nemen om een regeling voor de provincie te maken welke tot doel heeft om:

- a. Het reguleren en formaliseren van de zorg voor aangereden in het wild levende dieren in de provincie Friesland, (met name zal dit dan reewild betreffen), middels deskundige vrijwilligers, die op adequate wijze zorgen voor het uit hun lijden helpen van aangetroffen dieren. Het afvoeren, of doen afvoeren van deze dieren en de verdere administratieve afwikkeling.
- b. Het bijhouden en verzamelen van gegevens over verkeersslachtoffers van in het wild levende dieren, met het doel om, onder meer beter inzicht te verkrijgen in frequentie en oorzaak daarvan en de mogelijke voorkoming van slachtoffers en schade.
- c. Het verzamelen van gegevens ten behoeve van de FBE Fryslân en de door haar op te stellen faunabeheerplannen.
- d. Het uitvoeren van de toekomstige provinciale regeling 'afhandeling aanrijding met wilde dieren'.

Tijdens de inventarisatie is er meerdere malen overleg geweest tussen de vertegenwoordigers van Politie Noord-Nederland, de voorzitter Vereniging Het Reewild, de besturen van de regionale jagersverenigingen en de vertegenwoordiger jacht van de Faunabeheereenheid Fryslân.

Uit de overleggen met betrokken partijen en de politie is expliciet bepaald dat de regeling alleen van toepassing is op die gevallen waarbij het bij de afhandeling gaat om niet-dodelijke verwonde wilde dieren **buiten** de openbare weg.

Benadrukt moet worden dat voor de afhandeling van niet dodelijke wildaanrijdingen en calamiteiten met losgebroken gehouden dieren op de openbare weg c.q. publieke ruimte, de politie de aangewezen instantie is die daar verantwoordelijk voor is.

Op locatie zal het mogelijk voor de vrijwilliger niet altijd duidelijk zijn of het al dan niet de openbare weg betreft, zodat bij twijfel altijd de politie ter plaatse zal moeten komen.

Opruimen van dode in het wild levende dieren is de taak van de waterweg, - spoor, - en wegbeheerder. Wel zal het mogelijk moeten worden gemaakt dat hiervan eenvoudig een melding kan worden gemaakt door deze beheerders in een registratiesysteem.

De implementatie fase zal dan als volgt vorm krijgen;

- Aanstellen coördinator voor Melding Valwild Friesland centraal bereikbaar via een algemeen bekend telefoonnummer.
- Coördinator stelt, binnen nog nader te bepalen regio's, sub-coördinatoren aan zodat een 24 uren bereikbaarheid en snelle afhandeling binnen de regio's gewaarborgd is.
- Coördinator instrueert, ondersteunt en overlegt met de sub- coördinatoren.
- Coördinator stemt toekomstige meldingen af met politie, dierenambulances en spoorbeheerders en de rijks-, provinciale- en gemeentelijke wegbeheerders. Tevens afstemming inzake inzet zweethonden van de 'zweethonden lijst'.
- Registraties vinden plaats in het FRS-systeem. Aanpassing FRS noodzakelijk omdat alleen registratie plaats vindt van dode dieren.
- Sub coördinatoren leggen contacten met de, binnen hun regio actieve, WBE-eenheden. Na een melding zal binnen het werkgebied van een WBE een jachtaktehouder snel beschikbaar moeten zijn om betreffende melding van een verwond wild dier buiten de openbare weg af te handelen. Mogelijk ook opsporen van de jongen van een zogend verwond wild dier
- Handelingen betreffen o.a. afvoer naar poelier, destructie of biomassa inzet. Eventueel nog monsternamen en contact met het Dutch Wildlife Health Center.
- Een provinciale verordening moet mogelijk maken dat afhandelaar te allen tijde gronden mag betreden om verwond dier (en indien zogend de jongen) op te sporen en te euthanaseren en te vervoeren.
- Kosten gemoeid met deze valwild regeling worden geschat op € 9.300 volgens begroting. Dit bedrag is inclusief de kosten van verzekeringen en onkostenvergoedingen voor (sub)coördinatoren. Besteding kan via de FBE verlopen, dan wel rechtstreeks van de Provincie naar de (sub)coördinatoren.
- Naar behoefte kan na inwerking treden van de regeling bezien worden of de regeling uitbreiding behoeft m.b.t. mensen en middelen.

Gezien het nu nog geringe aantal bij de FBE en politie bekende meldingen van nog levende wilde dieren welke buiten de openbare weg worden aangetroffen lijkt deze regeling in deze vorm dan in Friesland voorlopig te voorzien in de behoefte.